

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра міжнародних економічних відносин

(повне найменування кафедри)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»**

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ НАРОЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Міжнародні економічні відносини

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи МЕВм-21

Біднюк Мар'я Юрійович

(підпис)

Керівник:

к.е.н., доцент

Галазюк Наталія Миколаївна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу

допущено до захисту

«__» _____ 2024 р.

Гарант освітньої програми:

к.е.н., доцент

Галазюк Наталія Миколаївна

(підпис)

Луцьк – 2024 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	бізнесу та права
Кафедра	міжнародних економічних відносин
Ступінь вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	292 Міжнародні економічні відносини
Освітня програма	Міжнародні економічні відносини

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин _____ к.е.н., доцент Олена БАУЛА
« _____ » _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Біднюку Мар'яну Юрійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Концептуальні засади нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки України

Керівник роботи к.е.н., доцент Галазюк Наталія Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «30» грудня 2023р. № 453/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «6» грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, доповіді провідних дослідницьких центрів, монографії з вивчення питань формування та нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки, дані Global innovation index, а також матеріали експертних досліджень, інформаційні ресурси мережі Інтернет та ін.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): РОЗДІЛ

1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА НАРОЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.

1.1. Сутність, чинники формування та нарощення конкурентоспроможності економіки країни. 1.2. Глобальні виклики та систематизація факторів впливу на міжнародну конкурентоспроможності національної економіки. 1.3. Державна політика в контексті нарощенні міжнародної конкурентоспроможності національної економіки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.

2.1. Оцінка національної конкурентоспроможності економіки України в умовах поглиблення глобалізаційних процесів. 2.2. Аналіз впливу інноваційного потенціалу на розвиток конкурентних переваг економіки України. 2.3. Аналіз впливу діджиталізації на нарощення конкурентоспроможність економіки країни.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ.

3.1. Інституційні чинники зміцнення конкурентоспроможності національної економіки. 3.2. Розробка інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

ВИСНОВКИ

5. Перелік графічного (ілюстрованого) матеріалу: Лист 1. Мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Лист 2. Рівні та фактори впливу на конкурентоспроможності економіки країни. Лист 3.

Основні фактори макро- та мікрорівнів забезпечення міжнародної конкурентоспроможності

національної економіки. Лист 4. Основні глобальні виклики на світових ринках. Лист 5. Заходи державної політики в контексті нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки України. Лист 6. Основні параметри оцінювання глобальної конкурентоспроможності економіки країни. Лист 7. Динаміка Індексу глобальної конкурентоспроможності за період 2013-2023 р.р. Лист 8. Динаміка витрат на наукові дослідження і розробки за період 2015-2023р.р. (млн.грн). Лист 9. Місце України у Глобальному індексі інновацій за період 2019-2023 р.р. Лист 10. Рейтинг України за складовими ГП за період 2020-2023р.р. Лист 11. Вплив діджиталізації на різних рівнях. Лист 12. Ступінь готовності країн до викликів та потенційних можливостей цифрової економіки. Лист 13. Ефекти та перешкоди, що сповільнюють процеси діджиталізації бізнесу в Україні. Лист 14. Принципи сучасної моделі інституціоналізації глобального економічного розвитку. Лист 15. Основні елементи та заходи, для забезпечення інноваційної складової конкурентоспроможності національної економіки України. Лист 16. Стратегічні пріоритети та напрями інноваційно-інвестиційної розвитку національної економіки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Теоретичний розділ</i>	доцент Галазюк Н.М.		
<i>Аналітичний розділ</i>	доцент Галазюк Н.М.		
<i>Проектний розділ</i>	доцент Галазюк Н.М.		
<i>Висновки</i>	доцент Галазюк Н.М.		
<i>Нормоконтроль</i>	доцент Галазюк Н.М.		

7. Дата видачі завдання 04.01.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Термін виконання етапів кваліфікаційної роботи магістра	Примітка
1	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 28.12.2023</i>	<i>виконано</i>
2	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 15.06.2024</i>	<i>виконано</i>
3	<i>Теоретичний розділ</i>	<i>до 03.09.2024</i>	<i>виконано</i>
4	<i>Аналітичний розділ</i>	<i>до 28.09.2024</i>	<i>виконано</i>
5	<i>Проектний розділ</i>	<i>до 01.11.2024</i>	<i>виконано</i>
6	<i>Висновки</i>	<i>до 07.11.2024</i>	<i>виконано</i>
7	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 09.11.2024</i>	<i>виконано</i>
8	<i>Формування додатків</i>	<i>до 12.11.2024</i>	<i>виконано</i>
9	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 19.11.2024</i>	<i>виконано</i>
10	<i>Попередній захист кваліфікаційної роботи магістра</i>	<i>до 20.11.2024</i>	<i>виконано</i>
11	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 27.11.2024</i>	<i>виконано</i>
12	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 03.12.2024</i>	<i>виконано</i>
13	<i>Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту</i>	<i>до 06.12.2024</i>	<i>виконано</i>

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Біднюк М.Ю.

(прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Галазюк Н.М.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Біднюк М.Ю. Концептуальні засади нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки України. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОПП «Міжнародні економічні відносини» спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2024.

У магістерській роботі досліджено теоретико-концептуальні засади нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки країни, зокрема: розглянуто сутнісну характеристику та фактори впливу на процес нарощення конкурентоспроможності країни; досліджено основні глобальні виклики та систематизовані фактори впливу на міжнародну конкурентоспроможність; охарактеризовано роль та значення державної політики в системі нарощення конкурентоспроможності національної економіки. Здійснено аналіз та оцінку рівня міжнародної конкурентоспроможності економіки України, в тому числі здійснено оцінку рівня національної конкурентоспроможності України, проаналізовано значення інноваційного потенціалу в контексті конкурентних переваг економіки України; проаналізовано вплив процесів діджиталізації на нарощення конкурентоспроможність. Окреслено стратегічні напрямки зміцнення конкурентоспроможності національної економіки в умовах поглиблення глобалізаційних викликів, а саме розглянуто інституційні чинники зміцнення конкурентоспроможності; запропоновано інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

Метою магістерської роботи є теоретичні дослідження забезпечення та нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки та розробка перспективних напрямів інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

Об'єктом дослідження є процеси формування та нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки України.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів, що визначають основні умови забезпечення та нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки України.

У процесі дослідження використовувалися всезагальні та загальні, специфічні наукові та економічні методи, а зокрема методи історичного та логічного, аналізу та синтезу, розрахунку відносних та абсолютних величин.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці та обґрунтуванні стратегічних напрямків нарощення та зміцнення рівня міжнародної конкурентоспроможності економіки України в умовах глобальних викликів, які можуть бути використані для удосконалення національної політики, щодо розробки напрямів інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, національна економіка, інновації, інноваційний потенціал, інноваційно-інвестиційна стратегія.

ANNOTATION

Bidnyuk M. Conceptual principles of increasing the international competitiveness of the economy of Ukraine. Manuscript.

Master's qualification work of the OPP "International Economic Relations" specialty 292 International Economic Relations. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2024.

The master's work examines the theoretical and conceptual principles of increasing the international competitiveness of the country's economy, in particular: the essential characteristics and factors of influence on the process of increasing the country's competitiveness are considered; the main global challenges and systematized factors of influence on international competitiveness are investigated; the role and significance of state policy in the system of increasing the competitiveness of the national economy are characterized. The level of international competitiveness of the economy of Ukraine is analyzed and assessed, including the level of national competitiveness of Ukraine is assessed, the value of innovation potential in the context of competitive advantages of the Ukrainian economy is analyzed; the impact of digitalization processes on increasing competitiveness is analyzed. Strategic directions for strengthening the competitiveness of the national economy in the context of deepening globalization challenges are outlined, namely, institutional factors for strengthening competitiveness are considered; an innovation and investment strategy for the development of the national economy in the context of global competition is proposed. The purpose of the master's thesis is theoretical research into ensuring and increasing the international competitiveness of the national economy and the development of promising directions for an innovation and investment strategy for the development of the national economy in the context of global competition.

The purpose of the master's thesis is theoretical research on ensuring and increasing the international competitiveness of the national economy and developing promising directions of the innovation and investment strategy for the development of the national economy in the conditions of global competition.

The object of the study is the processes of forming and increasing the international competitiveness of the national economy of Ukraine.

The subject of the study is a set of theoretical, methodological and practical aspects that determine the main conditions for ensuring and increasing the international competitiveness of the economy of Ukraine. In the process of the study, general and general, specific scientific and economic methods were used, and in particular the methods of historical and logical, analysis and synthesis, calculation of relative and absolute values.

The practical significance of the obtained research results lies in the development and substantiation of strategic directions for increasing and strengthening the level of international competitiveness of the economy of Ukraine in the conditions of global challenges, which can be used to improve national policy, in terms of developing directions of the innovation and investment strategy for the development of the national economy in the conditions of global competition.

Keywords: international competitiveness, national economy, innovation, innovation potential, innovation and investment strategy.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА НАРОЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	11
1.1. Сутність, чинники формування та нарощення конкурентоспроможності економіки країни	11
1.2. Глобальні виклики та систематизація факторів впливу на міжнародну конкурентоспроможності національної економіки	18
1.3. Державна політика в контексті нарощенні міжнародної конкурентоспроможності національної економіки	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	31
2.1. Оцінка національної конкурентоспроможності економіки України в умовах поглиблення глобалізаційних процесів	31
2.2. Аналіз впливу інноваційного потенціалу на розвиток конкурентних переваг економіки України	39
2.3. Аналіз впливу діджиталізації на нарощення конкурентоспроможність економіки країни	47
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	53
3.1. Інституційні чинники зміцнення конкурентоспроможності національної економіки	53
3.2. Розробка інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції	59
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	78

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

НТП	Науково технічний прогрес
ПІ	Прямі іноземні інвестиції
СБ	Світовий банк
МВФ	Міжнародний валютний фонд
НДДКР	Науково дослідні і дослідно-конструкторські роботи
ІТ	Інформаційні технології
ІГК	Індекс глобальної конкурентоспроможності
США	Сполучені штати Америки
ГІ	Глобальний індекс інновацій

ВСТУП

Розвиток світової економіки на початку XXI ст. відбувається на засадах міжнародного та транснаціонального поділу праці, інтернаціоналізації виробництва та обігу. Також важливою ознакою сучасного етапу є глобалізація, яка передбачає лібералізацію зовнішньоекономічних взаємин, зростання рівня міжнародної конкуренції країн, і як наслідок загострення напруги між державами. У цих умовах зацікавленість національної економіки в питанні рівноправного входження до світового простору завдяки оптимальному використанню переваг МПП особливо зростає. У той же час, незважаючи на досить повну теоретичну і методологічну базу для вивчення вищевказаних, динамічний розвиток світової економіки вимагає окреслення напрямів нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки з врахуванням сучасних проявів змін в умовах глобалізації. Саме тому ці питання особливо актуальні.

Теоретичним та прикладним дослідженням проблем формування та нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки займалися такі вітчизняні та іноземні науковці, як: Волоснікова Н., Климова С., Губанова Н., Косич М., Яцина В., Ясько Ю.І., Марченко Т., Охота В. КарнаухА., Вовк Б., Куцик П.О., Щупаківський Р.В., Задорожнюк Н.О., Stiglitz J.E. . North D.C. та інших.

В сучасних умовах господарювання питання конкурентоспроможності посідає чільне місце в державній економічній політиці. Створення конкурентних переваг перед країнами-партнерами, набуває стратегічного напрямку діяльності держави та її ключових інституцій.

Актуальність теми зумовлена тим, що серед домінуючих чинників та тенденцій економічного розвитку особливе місце займає створення конкурентних переваг, на які безпосередньо впливає участь країни в інтеграційних утвореннях. Тому дослідження засад нарощення міжнародної

конкурентоспроможності національної економіки покликане забезпечити економічне зростання країни вцілому.

Метою магістерської роботи є теоретичні дослідження забезпечення та нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки та розробка перспективних напрямів інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

Виходячи з мети нашого дослідження, в магістерській роботі поставлено наступні завдання:

- розглянути сутність та основні чинники формування конкурентоспроможності економіки країни;
- дослідити та систематизувати глобальні виклики та фактори, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність національної економіки;
- охарактеризувати основні заходи державної політики щодо нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки;
- оцінити стан національної конкурентоспроможності економіки України в умовах поглиблення глобалізаційних процесів;
- проаналізувати роль інноваційного потенціалу в процесах нарощення конкурентних переваг економіки України;
- провести аналіз тенденцій впливу діджиталізації на нарощення конкурентоспроможності економіки країни
- розглянути інституційні чинники зміцнення конкурентоспроможності національної економіки;
- розробити та обґрунтувати напрямки інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

Об'єктом дослідження є процеси формування та нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки України.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів, що визначають основні умови забезпечення та нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки України.

Методологічну основу кваліфікаційної роботи складають положення економічної теорії, наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з проблематики формування та функціонування офшорних центрів в системі МЕВ. У процесі дослідження використовувалися всезагальні та загальні, специфічні наукові та економічні методи, а зокрема методи історичного та логічного, аналізу та синтезу, розрахунку відносних та абсолютних величин.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи магістра слугували наукові праці українських та іноземних вчених, навчальні посібники, статті іноземних та вітчизняних науковців, періодичні видання, доповіді провідних дослідницьких центрів, монографії статистичні дані офіційних сайтів Державної служби статистики України з вивчення питань забезпечення та нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки.

В кваліфікаційній роботі магістра визначено теоретичні основи формування та нарощення міжнародної конкурентоспроможності України наведено стратегічні напрямки зміцнення конкурентоспроможності національної економіки в умовах поглиблення глобалізаційних викликів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці та обґрунтуванні стратегічних напрямків нарощення та зміцнення рівня міжнародної конкурентоспроможності економіки України в умовах глобальних викликів, які можуть бути використані для удосконалення національної політики, щодо розробки напрямів інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

Дипломна кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи становить 78 сторінок друкованого тексту. Робота містить 19 рисунків, 5 таблиць та додатки. Список використаних джерел налічує 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА НАРОЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Сутність, чинники формування та нарощення конкурентоспроможності економіки країни

Одним із пріоритетних питань у сучасних умовах розвитку світової економічної системи є дослідження сутності та умов підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки на міжнародному рівні. Це явище пов'язане значною мірою із стрімким розширенням глобальних інтеграційних процесів, збільшенням кількості країн із відкритими внутрішніми ринками та стрімкими темпами розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, що в свою чергу прискорили глобальний рух, як інформаційних так і фінансових потоків. Як наслідок, посилюється міжнародна конкуренція, змінюються позиції окремих держав та країн-лідерів. Водночас така економічна категорія як «конкурентоспроможності» трансформується і потребує більш комплексного вивчення в контексті посилення міжнародної конкурентної боротьби.

Існують численні теорії та концепції конкурентоспроможності, які поділяються на різні напрямки та наукові школи. Основні теоретичні твердження та принципи конкурентоспроможності відображені в американських, скандинавських та британських науковій школах.

Основні відмінності між існуючими поглядами можна узагальнити наступним чином:

- 1) теоретичні витoki наукових дослідження поняття «конкурентоздатність»;
- 2) на скільки можна визначити категорію «національна конкурентоспроможність» як самостійну теоретичне дослідження;

3) як слід визначати потенціал державного регулювання задля нарощення конкурентоспроможності держави.

На сучасному етапі поглиблення глобалізаційних процесів конкурентоспроможність економіки будь-якої країни світу є індикатором та основним критерієм оцінки сучасного стану та перспектив подальшого її розвитку, також визначає роль та характер участі країни у процесах, що пов'язані з міжнародним поділом праці, виступає основним гарантом економічної та політичної безпеки під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Дослідження теоретичних аспектів щодо забезпечення конкурентоспроможності економіки країни, на наш погляд, варто здійснювати за певним алгоритмом, а саме визначення суті та трактування поняття: «конкурентоспроможність», «забезпечення конкурентоспроможності»; формування основних принципів управління міжнародною конкурентоспроможністю економіки в сучасних глобальних умовах.

Слід зауважити, що в економічній науці не існує єдиного універсального визначення поняття «конкурентоспроможності» і це очевидний факт, оскільки конкурентоспроможність доцільно розглядати через сам об'єкт дослідження, зокрема, саме через товар, послугу, компанію, галузь, регіон або ж національну економіку» [1, с. 147]. Отож, конкурентоспроможність – це багатогранне, складне та специфічне економічне явище, яке варто розглядати на декількох рівнях:

- конкурентоспроможність продукції;
- конкурентоспроможність підприємств, товаровиробників;
- конкурентоспроможність галузі;
- конкурентоспроможність національної економіки.

Очевидно, що розуміння поняття «конкурентоспроможність» використовується по відношенню до країн, регіонів, галузей, підприємств та товарів. Численні дослідження даної категорії підтверджують, універсальність даного поняття, оскільки його необхідно обґрунтовувати відповідно до об'єкту

дослідження, товару, послуги, компанії, галузі та країни. Теорії з дослідження даної економічної категорії розглядає окремі рівні конкурентоспроможності національної економіки країни (рис. 1.1).

Рисунок 1.1. Рівні конкурентоспроможності економіки країни
Складено автором на основі джерела: [2, с.249].

З точки зору, теоретичних досліджень поняття «конкурентоспроможності товарів, компаній та галузей» достатньо охарактеризовані, визначені та загальновідомі. Але, питання які стосуються характеристики та визначення загальної конкурентоспроможності економіки країни, що досить часто асоціюється з категорією «міжнародна конкурентоспроможність економіки», досі не отримали єдиного загальновизнаного пояснення та твердження.

Слід звернути увагу, саме той факт що існують широкі розбіжності у твердженнях та поглядах щодо розкриття самої сутності та змісту конкурентоспроможності країни. Загалом конкурентоспроможність доцільно розглядати через поєднання таких основних економічних, управлінських, організаційних, виробничих, науково-технічних можливостей, які проявляються через виготовлення та реалізацію товарів та послуг, що успішно конкурують на світових ринках.

Сьогодні конкурентоспроможність розглядають як один із «ключових чинників, який визначає вектор успішного та стійкого становища на ринку суб'єктів економічної діяльності, а також їх потенціал та спроможність здійснювати вигідну фінансово-економічну та виробничо-збутову діяльність» [3, с.85].

Однак, незважаючи на такі глибокі дослідження даного поняття, економічна категорія «конкурентоспроможність» досліджувалась в економічній науці тривалий період часу, вчені та науковці мають різні бачення, щодо пояснень та трактувань даного економічного явища, при цьому використовуючи різноманітні твердження для визначення її суті.

У таблиці 1.1 представлено різноманітні погляди вчених на розкриття змісту та трактування поняття «конкурентоспроможність».

Таблиця 1.1. – Трактування поняття «конкурентоспроможність економіки країни» за різними авторськими дефініціями

Автор	Зміст визначення
1	2
Дж. Сакс і А. Ворнер	«слід визначати за рівнем продуктивності, впливу макроекономічних чинників, ступеня розвитку інфраструктури економіки та від якості освіти» [4].
Дж. Стігліц	розглядає через призму можливостей економіки забезпечити сталий економічний ріст без суттєвих макроекономічних дисбалансів [5].
Д. Норт	має важливий вплив ефективність роботи її інституцій [6].
М. Вольф	є показником її здатності швидко та якісно адаптуватися до глобальних викликів [7].

Продовження таблиці 1.1.

1	2
В. Брич, В. Охота	«здатність країни посідати та впевнено утримувати високі позиції в окремих сегментах світового ринку за наявності економічного потенціалу, який забезпечував б динамічне зростання економіки на інноваційних засадах» [8, с. 33].
Б. Кваснюк	здатність економіки країни в умовах ринкових відносин та справедливого розподілу ССП виробляти товари та надавати послуги, які будуть відповідати визначеним міжнародним стандартам [9, с. 12].
О. Карпенко, С. Боняр	здатність економіки країни «конкурувати з економіками інших держав в частині ефективного використання національного багатства, зростання продуктивності усіх галузей економіки і забезпеченням високого та постійного зростаючого рівня життя населення» [10, с.40].

Складено автором на основі джерела: [4-10].

Найбільш поширеними є пояснення того, що конкурентоспроможність – як ринкова категорія, має мінливий та динамічний характер. Оскільки навіть, при незмінних якісних характеристиках окремих товарів та послуг, їх «конкурентоздатність може змінитися залежно від зміни ряду факторів, а саме кон’юнктура ринку, поведінка конкурентів, зміна методів ціноутворення та інструментів цінової політики, здійснення рекламної компанії тощо» [10, с.39].

На наш погляд, конкурентоспроможність економіки країни варто розглядати, як економічну категорію, що характеризує інтегровану здатність економічної системи країни формувати, використовувати, розвивати та примножувати наявні культурні, економічні, технологічні та соціальні цінності з метою досягнення стабільного економічного зростання, формувати та підтримувати сприятливі умови для створення доданої вартості усіх суб’єктів господарювання і тим самим досягти вищого рівня добробуту населення.

Оскільки, конкурентоспроможність явище яке є комплексною категорією, яке формується та забезпечується під впливом ряду факторів і цей вплив може як підвищувати, так і знижувати її загальний рівень, впливати на сильні та

слабкі сторони в діяльності усіх суб'єктів господарювання. Ми у своєму дослідженні пропонуємо поділ факторів національної конкурентоспроможності економіки на ендогенні та екзогенні (рис. 1.2).

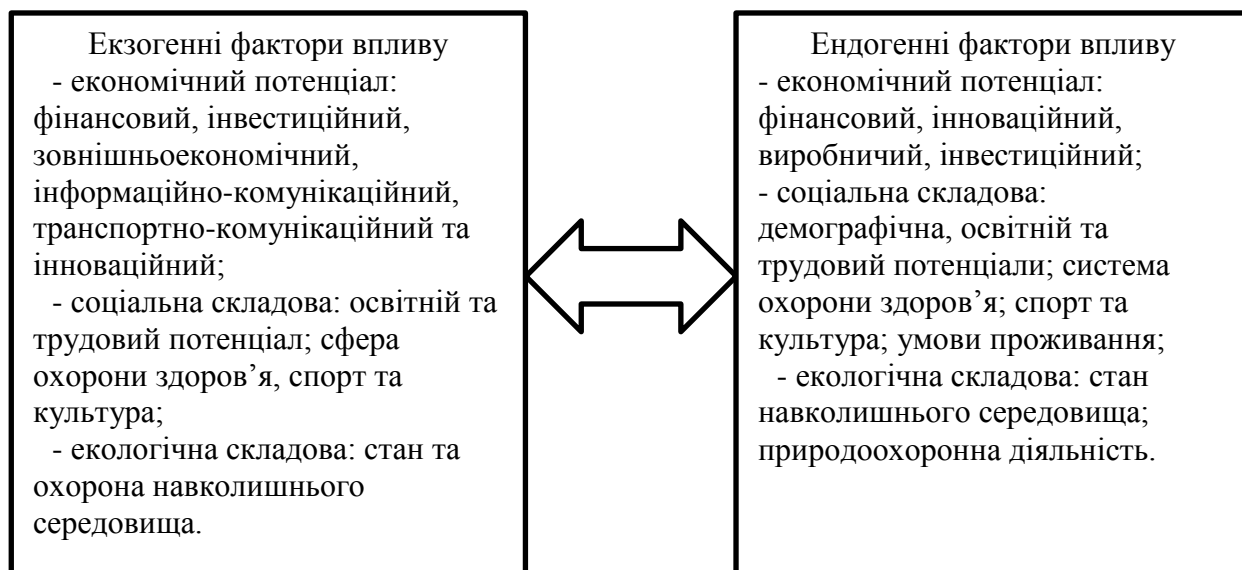

Рисунок 1.2. Основні фактори впливу на конкурентоспроможності економіки країни

Складено автором на основі джерела: [11].

Аналіз сучасних наукових досліджень з питань конкурентоспроможності економіки країн та умов її забезпечення показали, що сучасне світове господарство характеризується непередбачуваністю, динамічністю та хаотичністю. Саме такі ознаки примушують суб'єктів господарювання переглядати свої конкурентні переваги на світовому ринку та вдаватися до кардинальних змін у своїй діяльності. Пріоритетними та визначальними факторами забезпечення високого ступеня конкурентоспроможності країни на міжнародній арені є інноваційність, розвиток людського потенціалу та залучення напрацювань науково-технічного прогресу.

Інноваційний елемент є найновішим і чи найвпливовішим чинником конкурентоспроможності в умовах сьогодення. «Це пов'язано насамперед з тим, що інноваційна продукція приносять значно більшу віддачу, а ніж просто залучення у виробничий процес додаткових ресурсів» [12, с.9]. Технології можуть посилити ефект від запровадження інновацій. Сучасний досвід

економічно сильних країн показує, що ключем до високого рівня національної конкурентоспроможності є прогресивна технологічна база, яка трансформує виробничі процеси для виробництва більш якісної та привабливої продукції. Окрема особлива увага відводиться інформаційно-комунікаційним технологіям. Їх широке використання та запровадження принесло не лише мобільність та гнучкість у виробничо-господарську діяльність суб'єктів господарювання, але й показало, що ключовим чинником успішного розвитку держави є своєчасне використання інформації. У цьому контексті зростає значення людського потенціалу. Рівень професійної освіти та кваліфікації трудових ресурсів країни визначає її здатність створювати та виробляти інноваційну продукцію і тим самим підвищувати продуктивність праці. Однак, важливо, зазначити, що необхідно не тільки вміти створювати умови для компетентних та професійних працівників, але й вміти втримувати їх в межах держави.

Таким чином, аналіз наведених вище тверджень та узагальнення поглядів науковців дає підстави для висновку, що конкурентоспроможність національної економіки слід розглядати через здатність її успішно вступати в конкурентну боротьбу з національними економіками інших країн, реалізовувати високоякісні товари та послуги, національну конкурентоспроможність варто характеризувати в контексті здатності її галузей розробляти та впроваджувати різні інноваційні рішення. Оскільки, саме інновації надають можливість досягати глобальних цілей в тому числі, і нарощення показників конкурентоздатності національної економіки. Конкурентоспроможність національної економіки включає галузеву конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємств, товарів та послуг і є результатом конкурентної стратегії при наявному конкурентному потенціалі.

1.2. Глобальні виклики та систематизація факторів впливу на міжнародну конкурентоспроможності національної економіки

Сучасні реалії глобалізації, з якими стикається кожна національна економічна система, змушують їх шукати своє «природне» місце в системі міжнародних економічних відносин. Вплив глобалізаційних процесів на конкурентоспроможність робить її з кожним роком більш складним явищем, яке не обмежується лише ціновою конкуренцією. Вона ґрунтується на здатності усіх суб'єктів господарювання диференціювати свою продукцію, постійно вдосконалювати виробничі процеси, швидко використовувати новітні знання та впроваджувати інновації. Як бачимо, світова економічна система знаходиться у постійному розвитку та русі, що впливає на зміну потенційних та існуючих глобальних загроз, ризиків та викликів. Отож, глобальні виклики, слід розглядати, як пріоритети, з одного боку які вимушено, а з другого які за власним бажанням людство прагне досягти та отримати, окрім того глобальні виклики – це спонукальні дії, сигнали, трансформаційні зміни у виробничій сфері, у процесах розподілу, обміну та споживання на загальносвітовому масштабі.

На наш погляд, глобальні виклики є орієнтирами для розвитку країн у світовій економічній системі, саме вони для одних країн визначають перспективи їх розвитку, а для інших окреслюють можливості небезпек і загроз. Виклики, що породжені глобальними процесами в нинішніх умовах, здійснюють прямий вплив на внутрішнє середовище України, змінюють її зовнішню та внутрішню політику, і тим самим створюють протиріччя та проблеми ендогенного та екзогенного походження.

Глобалізація, в широкому розумінні даного поняття, означає інтеграцію національної економіки до світового економічного простору. Саме такий інтеграційний процес призводить не лише до налагодження та розвитку зв'язків між соціальними, економічними або ж іншими суб'єктами господарювання різних країн, але й до стрімкого зростання їх значення. Очевидно, що вплив

глобалізаційних процесів вимагає нових теоретико-методологічних підходів для визначення та пояснення основних структурних змін в національній економіці. «Сучасна економічна політика в Україні формується під впливом існуючої структури національної економіки. Варто зауважити, що сучасна вітчизняна економіка має високий ступінь неоднорідності» [13, с.38].

Серед основних пріоритетних факторів, які забезпечують міжнародну конкурентоздатність національної економіки в умовах глобалізації, на наш погляд, варто виділити фактори: мікро- та макрорівня (Рис. 1.3).

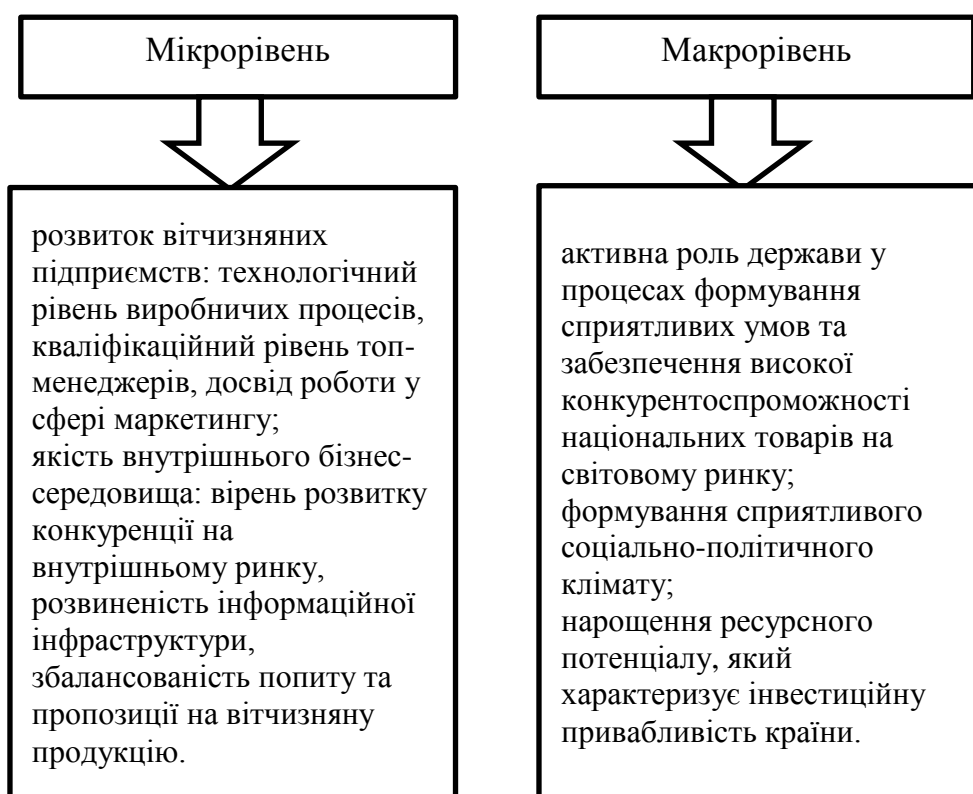

Рисунок 1.3. Основні фактори макро- та мікрорівнів забезпечення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки

Джерело: Складено автором

Зауважимо, що Україна повноцінно не увійшла в глобалізовані світогосподарські процеси, і це не тому, що не було політичної волі, а тому, що саме за рівнем ефективності державного управління та міжнародної конкурентоспроможності не була готова. Крім того, варто зауважити, що в

умовах переходу «від індустріальної до постіндустріальної економіки, фактори, які колись визначали високу конкурентоспроможність, перетворились на свою протилежність і починають негативно впливати на конкурентні позиції» [14]. На відміну від ранніх стадій розвитку глобалізації, які характеризувалися відносно високим рівнем незалежності національних економічних систем та високим ступенем свободи прийняття рішень, у новій глобальній світовій економіці можливостей для національної автономії стає все менше. Враховуючи цю ситуацію, країни з транзитивною економікою зможуть прорватися на світові ринки товарів та послуг лише на основі виробництва високотехнологічних та інноваційних товарів.

Сьогодні у світовому економічному просторі формується якісно новий рівень економіки, який об'єднує різноманітні галузі національної економіки та території, фактично на міжнародну конкурентоспроможність країни має вплив не лише рівень розвитку національної економіки, а й системи вищого порядку, зокрема міжнародна та глобальна економіка [15, с. 88].

Відтак керівництву держав необхідно протистояти глобальним викликам, а це в свою чергу вимагає розробки нових підходів та ефективних механізмів щодо управління глобалізаційними процесами. За таких умов, «основним викликом в контексті соціально-економічного розвитку є заміна національних економічних інтересів глобальними, яка в свою чергу обмежує державні органи влади реалізовувати свою власну стратегію економічного та суспільного розвитку»[16]. Як наслідок, в сучасних реаліях, національні економічні інтереси зазнають таких докорінних змін, що уже не є ефективними засобами та інструментами, які виконання державою своїх основних функцій.

В умовах сьогодення не існує єдиної систематизованої, логічної та комплексної класифікації чинників, які б мали конкретний вплив на формування та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країн з урахуванням глобальних викликів. Нині практично всі країни світу, в тому числі і Україна, стикнулися з рядом глобальних перешкод та викликів на міжнародних ринках товарів та послуг, які прямо чи опосередковано впливають

на їх конкурентоздатність та економічну стабільність. Такі виклики мають багатогранний та багатоаспектний характер і досить часто потребують здійснення адаптивних заходів.

На рисунку 1.4 представлені основні глобальні виклики, які доцільно розглянути.

Рисунок 1.4. Основні глобальні виклики на світових ринках

Джерело: Складено автором

Слід зауважити, про те що сьогодні особливо актуальним для України є ще один глобальний виклик, це повномасштабна війна РФ. «Військове вторгнення Росії в Україну можна розглядати як кульмінацію обумовленого цивілізаційним вибором конфлікту, яка відбувається на тлі кризових явищ глобального характеру» [17, с.100].

Загалом військові конфлікти досить негативно впливають на всю світову економічну систему, і є однією з найбільших її загроз, оскільки це призводить до падіння показників економічного зростання, зростає частка витрат на відновлення, знижується інвестиційної привабливості та виникає ряд інших негативних наслідків. Сучасні глобальні виклики та загрози вимагають від керівництва країн комплексного вивчення та аналізу факторів, що впливають на формування та забезпечення міжнародної конкурентоздатності економіки країни. Конкурентоспроможність національної економіки слід розглядати через призму мікро-, мезо-, макро- та мегарівні (рис. 1.5).

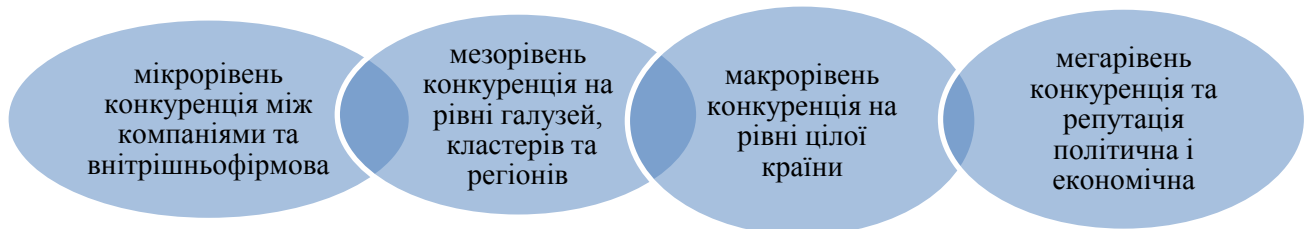

Рисунок 1.5. Загальна характеристика рівнів національної конкурентоспроможності

Складено автором на основі джерела: [18, с. 71].

Як бачимо, базовою ознакою конкурентоспроможності економіки країни є її ефективність в порівнянні з іншими країнами, важливими факторами її досягнення і зростання є саме фактори, які притаманні макро- і мегарівням. Для більш детальної систематизації факторів, що забезпечують конкурентоздатність національної економіки їх доцільно об'єднати в групи, які характерні для обох

рівнів конкурентоспроможності, зокрема: економічні, технологічні, політичні, інвестиційні, інфраструктурні, ресурсні, інституційні.

Дослідження економічних чинників, на наш погляд, є найважливішим завданням для формування та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, оскільки дане дослідження визначає зовнішнє середовище функціонування економіка будь якої країни. У цій групі слід звернути увагу на такі основні елементи впливу, як рівень цін та зміни попиту та пропозиції на світових ринках, глобальні фінансові та економічні кризи. Безумовно, світові ціни на сировину, енергоносії, продукти харчування або ж інші товари мають вплив на економічну ситуацію в будь-якій країні та коливання цін, також можуть призвести до змін собівартості продукції та величини експорту та імпорту; зміни обсягів у світовому попиті та пропозиції найважливіші товари впливають на обсяг виробництва, експортні можливості та конкурентоспроможність. Таким чином, «країни, які своєчасно адаптуються до змін глобального попиту і пропозиції, зможуть краще захистити свою економіку від зовнішніх потрясінь і підвищити її конкурентоспроможність» [19, с. 161].

Група технологічних чинників включає розробку та запровадження цифрову трансформацію та інновації. Саме використання таких елементів визначають можливості країни покращувати свої позиції на міжнародній арені, та нарощувати національну конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі. Інновації надають країні нові можливості для економічного розвитку, а запровадження цифрових технологій сприяє ефективній інтеграції її у світовий економічний простір. Слід відмітити, що країни, які активно впроваджують у свою економіку новітні технології та інновації, зміцнюють свої позиції на світових ринках і тим самим забезпечують стійке економічне зростання.

Важливість політичних факторів на мегарівні пояснюється тим, що саме міжнародні політичні рішення мають прямий вплив на економічні позиції та можливості країни, зокрема міжнародні санкції негативно впливають на

економіку, обмежуючи при цьому її інноваційний розвиток та підбивають довіру інвесторів і країн-партнерів; результатом ембарго є втрати країною експортних ринків і нестача стратегічних товарів і т.п. Налагодження нових міжнародних відносин, підписання міжнародних торгівельних угод та розвиток партнерства дозволять розширити доступ на нові міжнародні ринки та знизити тарифи і бар'єри, поліпшити інвестиційний клімат і налагодити обмін технологіями.

Обсяг інвестування в національну економіку країн є одним її факторів, що визначають рівень її конкурентоспроможність на мегарівні. Рух інвестиційних потоків має безпосередній вплив на розвиток та модернізацію, як окремих виробничих процесів, так і національної економіки в цілому, що створює сприятливі умови для стимулювання інновацій. Отже, цей фактор являє собою інвестиційну групу.

Елементи інфраструктури мегарівня покликані забезпечити доступ до глобальних світових ринків, розвивавати міжнародний бізнес, підтримувати розвиток цифрової трансформації та інновацій, зміцнювати національну безпеку та розвивати трудовий потенціал. Ефективна та прогресивна комунікаційна інфраструктура дозволяє країнам швидко адаптуватися до світових змін і активно брати участь у трансформаціях міжнародної економіки, що є надважливо для забезпечення конкурентоспроможності на світовій арені.

Група ресурсних факторів включає глобальний перехідний процес і рух інтелектуального капіталу. Переміщення робочої сили надає можливість країнам отримувати необхідний людський ресурс, а переміщення інтелектуального капіталу сприяє умови для розвитку інновацій та зростанню науково-технічного потенціалу за рахунок припливу висококваліфікованих кадрів. «Ефективне використання такого ресурсу забезпечує сталий розвиток країни і зміцнює її позиції на міжнародній арені. Глобальні комунікаційні мережі мають основоположне значення» [20, с. 367].

Отже, в умовах сьогодення основними глобальними викликами, які мають суттєвий вплив на формування та забезпечення міжнародної

конкурентоспроможності країни є пандемія COVID-19, війна, глобалізація економіки, світова енергетична криза, політична нестабільність та зміни у технологіях, міграція працездатного населення, демографічна криза, екологічні проблеми та соціальна напруженість. На формування та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки мають вплив значна кількість факторів, в залежності від оцінки різноманітних ситуацій, а саме фактори економічного, інвестиційного, політичного, технологічного та іншого впливу.

1.3. Державна політика в контексті нарощенні міжнародної конкурентоспроможності національної економіки

Питання щодо забезпечення національної конкурентоспроможності посідає одне з вирішальних місць в макроекономічній політиці всіх розвинених країн світу. Перш за все, це пояснюється тим, що конкурентоспроможність можна є основною характеристикою, яка необхідна будь-якому господарюючому суб'єкту, незалежно на якому рівні він здійснює свою виробничо-господарську діяльність, чи це національний чи то міжнародний.

На сьогоднішній день, для України одна із головних економічних проблем, питання нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки. На наш погляд, на вирішення такої проблеми має бути спрямована вся промислова та інноваційна політика держави. Нині, ця проблема стоїть особливо гостро, оскільки Україні необхідне включення в міжнародне економічне співтовариство як рівноправного партнера. Оскільки без власної конкурентоспроможності країна не може очікувати, визнання з боку світових лідерів як рівноправного учасника міжнародних економічних відносин.

Як бачимо, сучасні динамічні коливання та зміни у світовому економічному просторі призвели до підвищення ролі національних

інструментів регулювання в контексті їх впливу, як на міжнародне та і національне конкурентне бізнес-середовище. Саме тому, на наш погляд, політика держави в напрямку забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на сьогоднішній день стала невід'омою частинкою системи національного регулювання. Питання інституційного забезпечення конкурентоздатності національної економіки є одним із ключових завдань державної політики в сучасних умовах й це насамперед пов'язано з трансформаціями в системі соціальних та економічних відносин, систематичними глобальними викликами щодо модифікації та змін конкуренції, нестабільністю розвитку та зміною економічної бази державного регулювання.

Реалізація ефективної національної політики має створити усі необхідні передумови для розвитку конкурентних відносин, що дозволить оптимально розподіляти та використовувати ресурси в національній економіці. На наш погляд, функціонування неконкурентоспроможних ринків, асиметрія ринкової інформації значною мірою підвищують роль та важливість державної політики в контексті забезпечення міжнародної конкурентоспроможної національної економіки.

«Сьогодні конкурентну політику держави слід розглядати як ціленаправлену діяльність держави щодо створення ефективного конкурентного середовища та регулювання конкурентних відносин з метою захисту, розвитку та стимулювання економічної конкуренції» [21, с. 75].

Сучасний період характеризується впливом економічних та фінансових криз, жорсткою конкурентною боротьбою на міжнародних ринках і очевидно, що пріоритетною стає політика держави в сфері забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національної економіки, через ефективне використання інтелектуального капіталу та запровадження у виробничі процеси новітніх науково-технічних розробок. Очевидно, що політика держави з питань нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки є основною частиною загально-політичного процесу, її доцільно розглядати як

цілісну систему інструментів впливу держави на економіку країни, ефективність від використання яких проявляється через взаємодію її елементів та інститутів.

Варто зауважити, що умовах поглиблення глобалізаційних процесів, конкурентна боротьба суб'єктів господарювання мікрорівня перетворюється на інструменти забезпечення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки, засіб для формування моделі геоекономічної стратегії господарювання, також як «основний важіль підтримки національного виробників на міжнародному ринку товарів та послуг, який в кінцевому результаті здатний забезпечити стійке та високе місце країни у рейтингах щодо оцінки рівня конкурентоспроможності економіки, а також гарантувати зростання показників оцінки якості життя» [22, с.14].

З точки зору, інституційного забезпечення держав національної конкурентоспроможності, слід розглядати усю сукупність економічних та організаційних методів та засобів державного впливу на економічну поведінку суб'єктів підприємницької діяльності та на структуру самого ринку, що сприятиме формуванню, розвитку та захисту конкурентних ринкових відносин. Саме формування надійної системи «інституційного забезпечення конкурентної політики сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, ефективному використанню економічних ресурсів, функціонуванню вільного підприємництва, задоволення потреб та інтересів споживачів, що загалом забезпечить стале економічне зростання та підвищення добробуту населення» [23, с. 60].

Виклики зростаючої глобалізації, цифровізації економіки, повної комп'ютеризації відносин, постійного розвитку НТП посилюють процеси трансформації соціально-економічного розвитку. Такі зміни загострюють конкурентні протистояння між господарюючими суб'єктами за ресурси і вимагають модернізації усталеного підходу до організаційних процесів в контексті ефективного функціонування індустріальних парків на основі імплементації інноваційних механізмів розвитку, що створюють передумови

для забезпечення та нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки.

Слід відмітити, що сьогодні питання нарощення рівня національної конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки через призму технологічного розвитку економіки набуває все більшого значення. Актуальність подібних заяв підтверджується темпами гібридного протистояння між державами в світовому економічному просторі. Варто відзначити, що українська економіка уже довгий час страждає від гібридної загрози, зниження якої пов'язане з технологічним зростанням. У країні почалися певні інституційні реформи, зокрема, в Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року прогнозується: «посилення розвитку галузей промисловості на основі розширення внутрішнього і зовнішнього ринків збуту вітчизняної продукції, підвищення її конкурентоспроможності, відновлення потенціалу високотехнологічних технологічна економічна активність і її послідовне зростання; забезпечення фінансових та інституційних умов для створення технологічних екосистем, що прискорюють розвиток індустрії 4.0, інтеграцію в технологічний ланцюжок; здійснювати структурні зміни в економіці, стимулюючи розвиток і цифровізацію економіки замкнутого циклу» [24]. Такі тенденції виправдані в рамках досягнення «Глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року (пункти 8, 9, 12 з 17)».

Основними інструментами забезпечення та нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки країни, на наш погляд, є сприятливе наукове середовище, високий технологічний потенціал країни, розвиток людського капіталу, інноваційність національної економіки, інвестиційна привабливість країни, високий ступінь наукоємного виробництва, широко розвинуті партнерські міжнародні зв'язки тощо. «У зв'язку з цим державна політика промислово-технологічного розвитку повинна бути скерована на стимулювання інноваційної діяльності підприємців в ІТ-сфері, розвиток державного-приватного партнерства, реформування системи оподаткування,

стимулювання впровадження екологічних технологій в промисловості та залучення країн до міжнародного стратегічного партнерства» [25, с. 44].

Заходи державної політики в контексті нарощення національної конкурентоспроможності з рамок зниження ризиків з питань економічної безпеки наведено на рис. 1.6.

Рисунок 1.6. Заходи державної політики в контексті нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки України

Джерело: Складено автором

Як бачимо, наведені вище стратегічні заходи щодо нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки країни можна об'єднати у вісім основних цілей державної конкурентної політики, а саме: міжнародні, інвестиційні, екологічні, промислові, інноваційні, технічні, освітні та наукові.

Усі стратегічні методи та інструменти забезпечення та нарощення конкурентоспроможності економіки України спрямовані на задоволення вимог потенційних інвесторів, в тому числі і іноземних, в контексті встановлення орієнтирів щодо промислового і технологічного розвитку. Основною метою застосування представлених на рисунку 1.6 інструментів є визначення основних пріоритетів національної політики щодо впровадження інвестиційних фондів шляхом забезпечення збільшення ПІП, підвищення економічної свободи суб'єктів господарювання та суспільного добробуту, а також забезпечення інвестиційної привабливості внутрішнього бізнес-середовища.

Отже, для нарощення конкурентоспроможності української економіки в сучасному глобалізованому економічному просторі необхідно вирішувати завдання, які будуть спрямовані на постійний розвиток конкурентного бізнес-середовища. Для цього, насамперед необхідно, підтримувати і вдосконалювати ринкові механізми, що зможуть забезпечувати належний та високий рівень конкуренції в ринковому середовищі, а також посилювати роль держави, в контексті створення якісних та нових умов для підтримки і розвитку конкуренції.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Оцінка національної конкурентоспроможності економіки України в умовах поглиблення глобалізаційних процесів

В сучасних глобальних умовах питання нарощення рівня міжнародної конкурентоспроможності та набуття конкурентних переваг у світовому економічному просторі є одним із ключових завдань керівництва держав усіх країн світу. Очевидно, всі процеси пов'язані із забезпеченням та нарощенням конкурентоспроможності економіки напряду залежать від існуючих умов здійснення та розвитку підприємницької діяльності, інтенсивності та обсягів залучення інвестицій, темпів економічного зростання.

Сьогодні, оцінку рівня міжнародної конкурентоспроможності країни все частіше здійснюють використовуючи методи, які розроблені «Міжнародним інститутом менеджменту і розвитку (IMD) (Лозанна, Швейцарія), Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) в Давосі (Швейцарія) і Гарвардським інститутом стратегічної конкурентоспроможності (США)» [26].

Очевидно, що кожна група дослідників використовує власну методологію досліджень та критерії оцінки конкурентоспроможності, а також проводить рейтингові оцінки із використанням глобальних показників конкурентоспроможності. Однак, найчастіше узагальнена оцінка конкурентоспроможності країни на міжнародній арені проводиться саме з використанням методології Всесвітнього економічного форуму (WTF), за якою визначаються такі показники, «як:

1) індекс глобальної конкурентоспроможності, який має ще додаткову назву індекс зростання конкурентоспроможності та індекс інноваційної сприятливості країни (Global Competitiveness Index, GCI);

2) індекс конкурентоспроможності бізнесу (Business Competitiveness Index, BCI), основне призначення визначити рівень продуктивності та ефективності галузей та підприємств» [27, с. 190].

Основна мета визначення та оцінки ІГК – це визначення рівня придатності економіки країни забезпечити більш високий рівень продуктивності бізнесу, в результаті чого гарантовано збільшуються темпи економічного зростання та добробуту населення країни. Основні параметрами для оцінки глобальної конкурентоспроможності представлені на рис. 2.1.

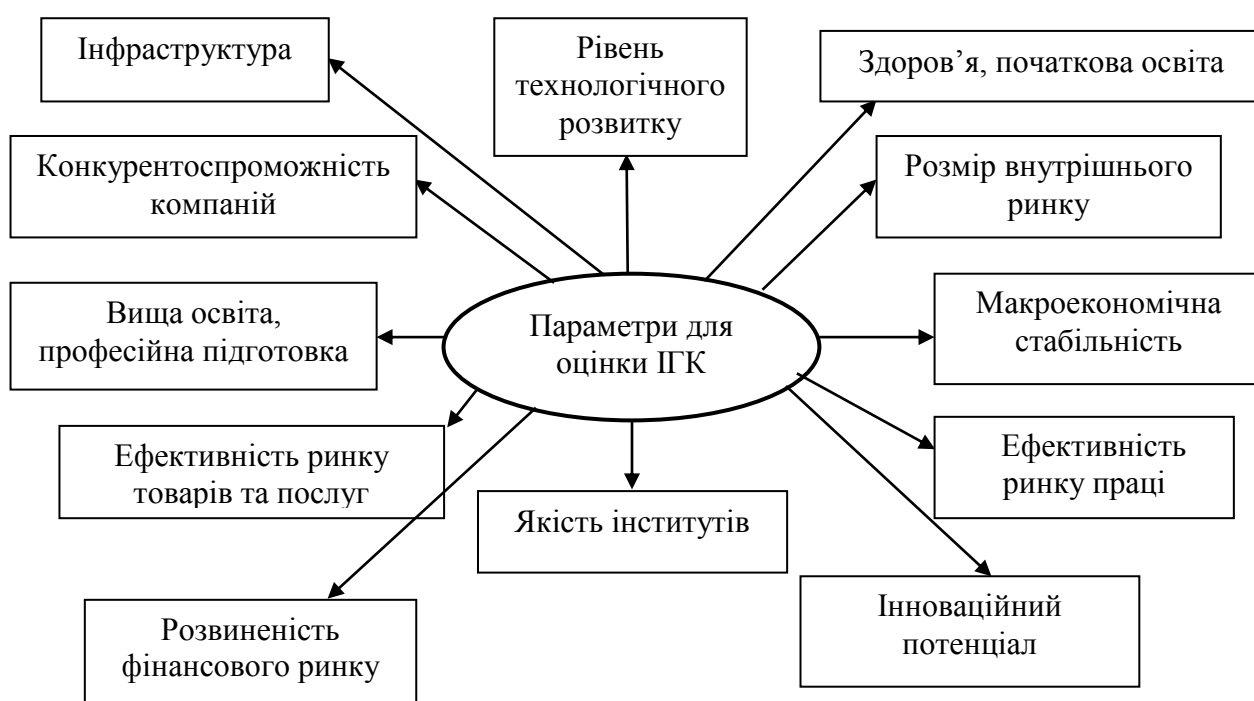

Рисунок 2.1. Основні параметри оцінювання глобальної конкурентоспроможності економіки країни

Складено автором на основі джерела: [28, с. 41].

Як бачимо до структури ІГК входить 12 субіндексів, які розраховуються на базі 103 показників, що представляють діапазон 0 до 100 та показують, якою мірою національна економіка наближена до межі конкурентоспроможності у порівнянні з 141 країною. Позиції України за ІГК у розрізі 12 субіндексів за період 2019-2021 р.р. наведено на рисунку 2.1.

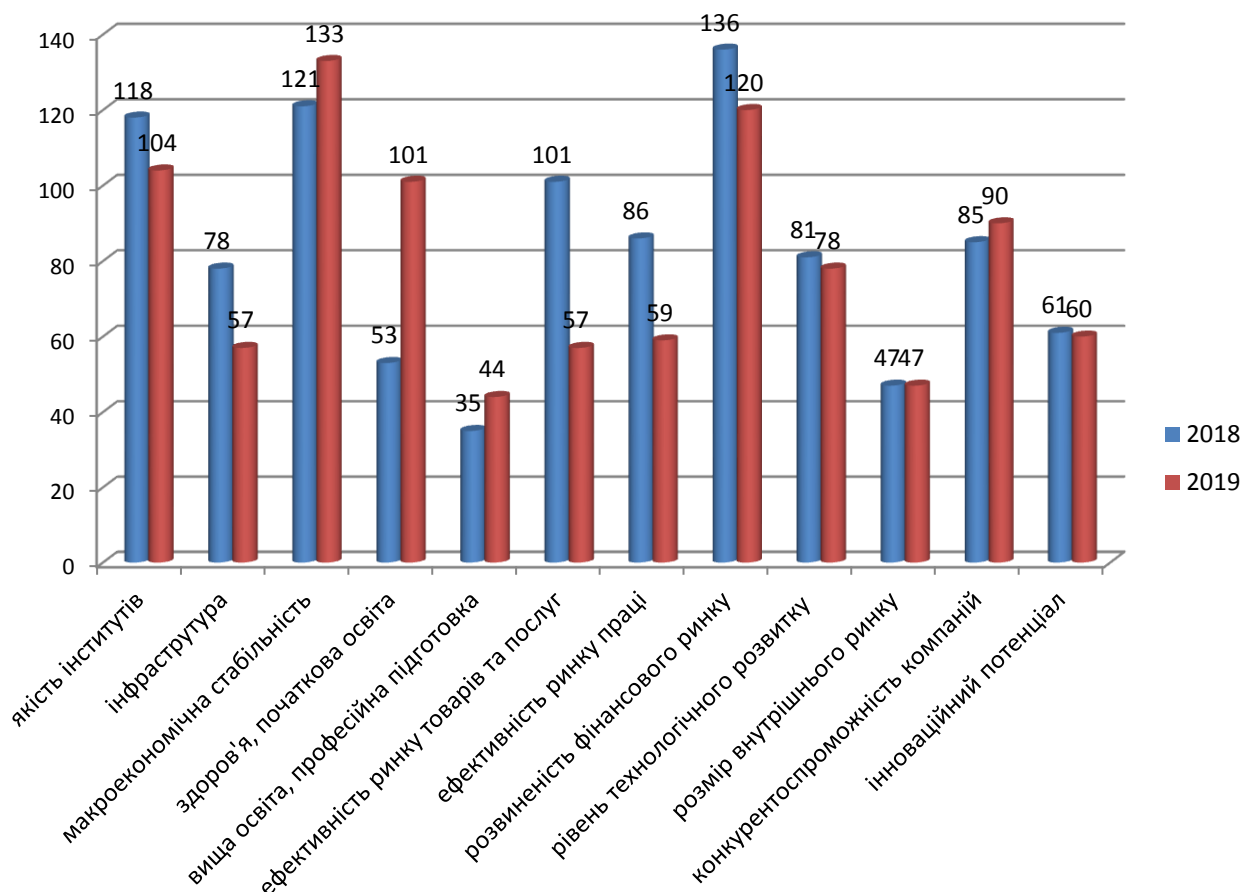

Рисунок 2.2. Складові ІГК за період 2018-2019 роки

Складено автором на основі джерела: [29, 30].

Як бачимо, у 2019 році для України найкращим у рейтингу був показник рівень освіти та професійної підготовки – 44 місце, також 47 місце в рейтингу для України дає показник розмір внутрішнього ринку, за показниками інфраструктура та ефективність товарного ринку Україна посідає 57 позицію. З рисунку 2.2 можна побачити, що найбільш проблемними субіндексами в структурі загального індексу глобальної конкурентоспроможності були і залишаються до сьогодні якість інститутів (118), така ситуація пояснюється значним рівнем корупції, злочинності та війною на сході країни. Також серед несприятливих показників в контексті нарощення міжнародної конкурентоспроможності у 2019 році слід віднести рівень макроекономічної стабільності (133), такий провал пояснюється значними темпами розвитку інфляції та негативною динамікою державного боргу. Ступінь розвиненості

фінансового ринку (120 місце) суттєво відстає через низький рівень капіталізації, недовіру до банківських установ та високий рівень проблемних кредитів. Сфера здоров'я характеризується за показниками тривалості здорового життя, в Україні складає 61 рік у порівнянні із Європою – 75 років.

Глобальний індекс конкурентоспроможності почав публікуватися в 2012 році, і це перший показник для вимірювання ефективності з точки зору екологічного, соціального та корпоративного управління в світі. Цей рейтинг дає всебічний огляд сучасного стану світу і складається з індексу природного капіталу, індексу ресурсоефективності, індексу інтелектуального капіталу, індексу соціального капіталу, оцінки економічної стійкості та індексу ефективності управління.

Динаміку змін Глобального індексу конкурентоспроможності України протягом 2013-2023 років представлено на рис. 2.3.

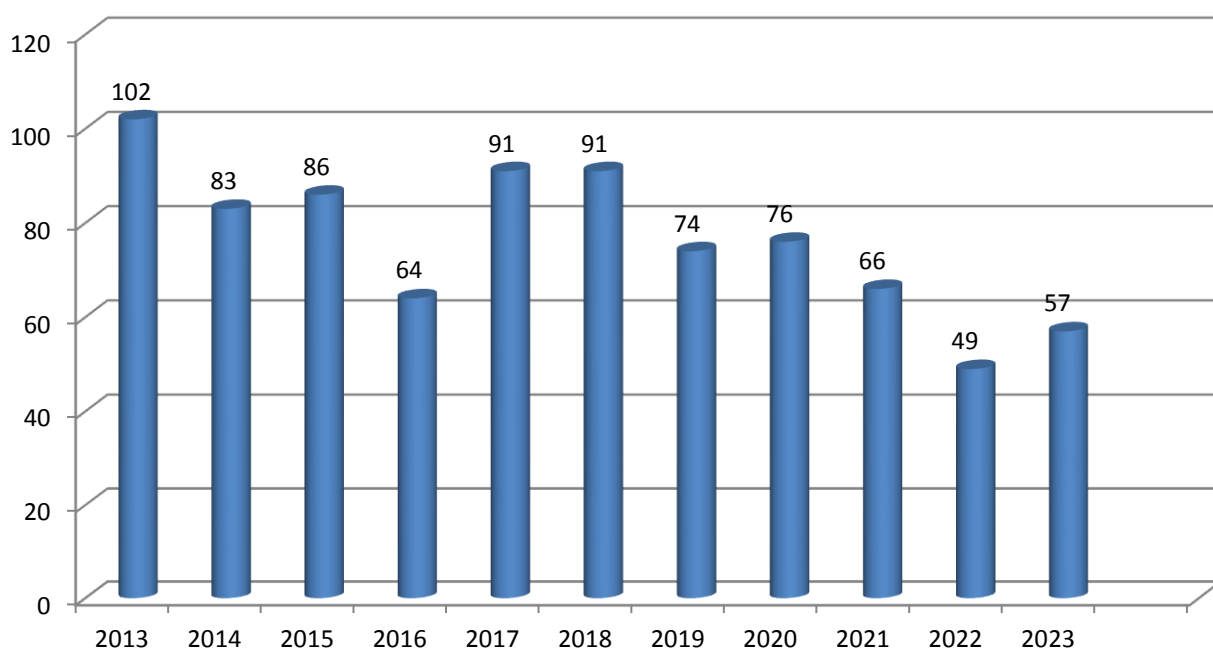

Рисунок 2.3. Динаміка Індексу глобальної конкурентоспроможності за період 2013-2023 р.р.

Складено автором на основі джерела: [31].

З рисунку 2.3 бачимо, що Індекс глобальної конкурентоспроможності України впродовж останніх десяти років має динамічний характер, у 2022 році

Україна увійшла в ТОП-50 країн та зайняла 49 місце в рейтингу, найгірша 102 позиція за даним індексу стійкої конкурентоспроможності була для України у 2013 році. Відповідно до ГІК у 2023 році Україна посіла 57 місце. Україна у 2022 році займала непогані місця за такими основними «показниками конкурентоспроможності як «Природний капітал» – 38 місце (51,0), «Інтелектуальний капітал» – 41 місце (47,3) та «Економічна стійкість» – 43 місце (47,5), чого не можна сказати про показники «Управління» – 89 місце (52,6) та «Ресурсоємність та ефективність» 114 місце (44,8)» (рис. 2.4) [32].

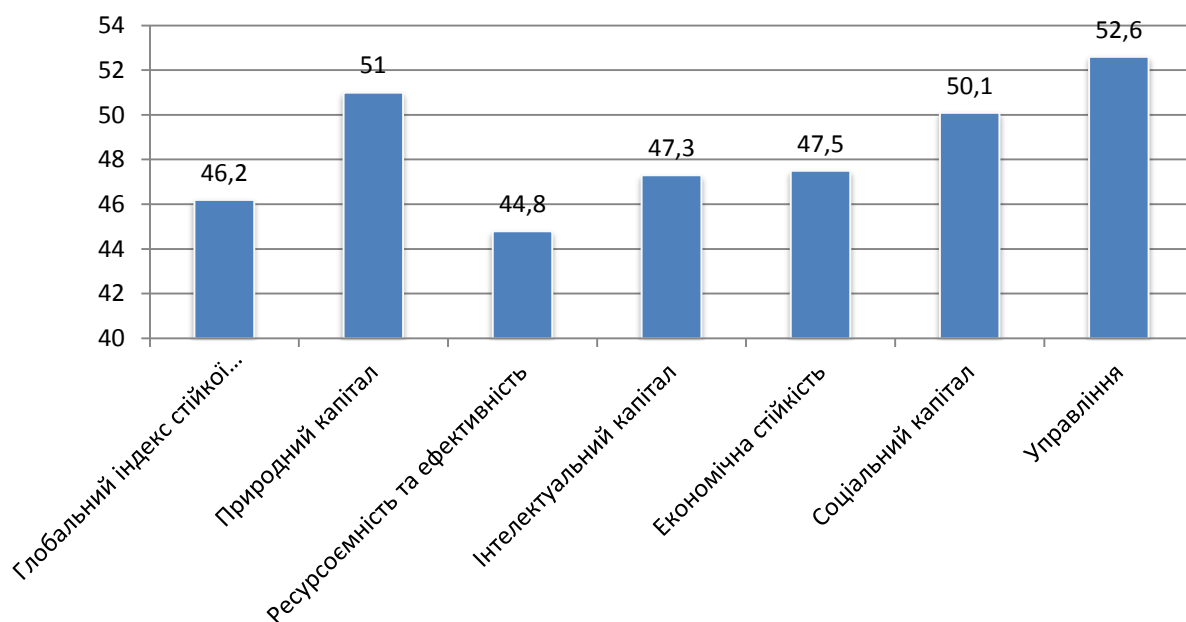

Рисунок 2.4. Показники Глобального індексу стійкої конкурентоспроможності 2022р.

Складено автором на основі джерела: [31].

Проведений нами аналіз рівня міжнародної конкурентоспроможності показав про наявні проблеми у соціально-економічному розвитку нашої держави. Серед основних проблем та випробувань, які сьогодні стоять перед країною доцільно виділити наступні:

1. військова агресія РФ, як одна із причин макроекономічної нестабільності;

2. проблема верховенства права, високий рівень корупції, не захищеність прав власності;

3. нерозвиненість фондового ринку, недостатня довіра та нестабільність банківської системи;

4. низькі доходи на душу населення, нерозвинута інфраструктура сфери охорони здоров'я.

Окрім того, висока інфляція та низькі кредитні рейтинги країни мають прямий вплив на макроекономічну ситуацію.

Показники, що характеризують індекс конкурентоспроможності бізнесу, легкості ведення бізнесу в різних країнах знаходяться у центрі уваги дослідників досить давно. З 2004 року СБ було введено процедуру аналізу «Індексу легкості ведення бізнесу», розрахунок якого охопив 201 країну світу.

«Індекс легкості ведення бізнесу – показує рейтинг країн за ступенем зручності ведення бізнесу. Він визначається із урахуванням наступних чинників: часу і вартості реєстрації компанії, податкового навантаження, доступності кредиту. Дані про показники легкості ведення бізнесу можна отримати на веб-сайті Doing Business, що належить Світовому банку» [31].

З 2014 року заходи держави пов'язані із зменшення податкового навантаження, частковим спрощення бюрократичних процедур та успішними реформами посприяли покращенню міжнародного рейтингу України. Прогрес у сфері міжнародного рейтингування України відмічають авторитетні міжнародні фінансові організації, СБ, МВФ.

Відповідно до результатів звіту групи СБ, «Україна в 2013-2014 роках, незважаючи на економічну кризу і політичні потрясіння, з урахуванням розширення набору декількох показників в поточному звіті для місцевих підприємців, поліпшила позиції України в рейтингу легкості ведення бізнесу, і перемістилася з 112-го на 96-е місце в рейтингу» [32]. На рисунку 2.5 відображено рейтинг України від початку розрахунку із 2006 року до 2020р.

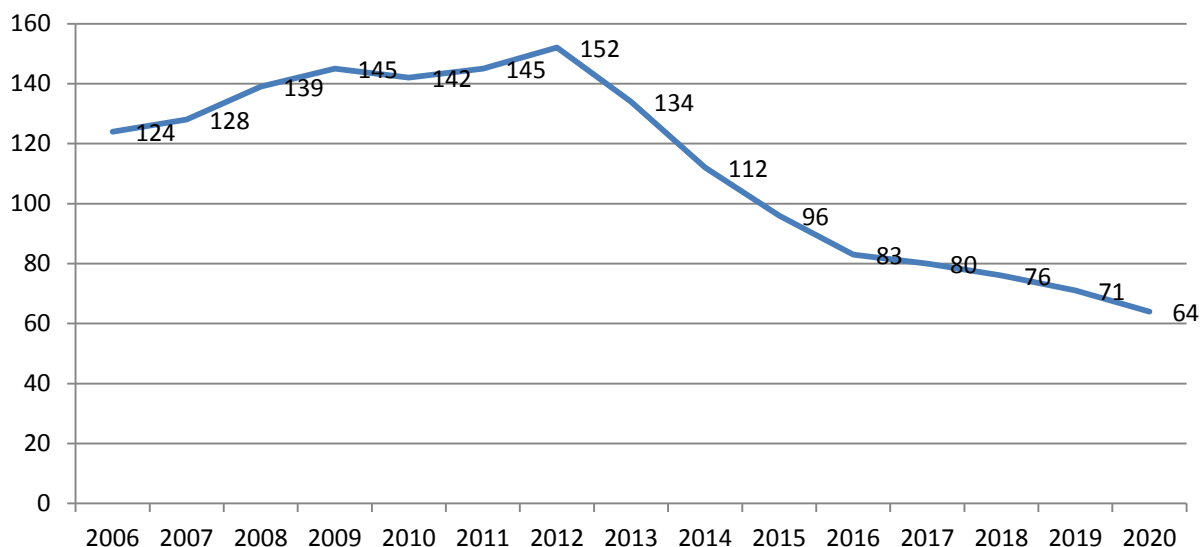

Рисунок 2.5. Місце України за Doing Business за період 2006-2020р.р.
Складено автором на основі джерела: [33].

Як бачимо, від 2006 до 2013 року, Україна посідала не найкращі позиції. Найнижчу позицію в рейтингу Україна мала у 2012 році – 152 із 183-х. Згідно з результатами нової доповіді Групи Світового банку, Україна у 2013 – 2014 роках позиція України в рейтингу легкості ведення бізнесу, з урахуванням розширення окремих груп показників поліпшилася і країна перемістилася із 112-го місця на 96-те місце. Варто зауважити, що лише у 2015 році Україна попала до першої сотні країн. У 2019 році країна досягла найвищої своєї позиції 71 місце серед 190 країн.

Україна зайняла «64 сходинку зі 190 країн у рейтингу Doing Business 2020. Відповідно до даних СБ вона покращила свої показники у шести індикаторах з 10. Найбільші позитивні зміни вдалося досягти завдяки ряду реформ у сфері захисту прав інвесторів, спрощенню процесу отримання дозволів на будівництво та покращенню доступу до електромереж. Також у 2020 році був введений новий кодекс щодо банкрутства що також посприяло зростанню рейтингу [34].

Рейтинг Doing Business за період 2021-2022 роки був припинений через скандали, пов'язані з методикою оцінки, однак Україна продовжила реалізовувати реформи. Ці зміни включали вдосконалення законодавчої бази

для сприяння іноземного інвестування, спрощення процедури реєстрації бізнесу та спрощення податкового адміністрування.

Через повномасштабну війну у 2023 році в Україні відбулися суттєві інституційні та економічні виклики, що вплинули на розвиток підприємництва. Проте, уряд країни продовжував працювати над стабілізацією економіки, підтримкою бізнесу через електронні сервіси та розвиток міжнародного партнерства [35].

Отже, аналіз даних глобальних індексів стійкості національної конкурентоспроможності, показав, що довгостроковим економічним зростанням і стійкою міжнародною конкурентоспроможністю володіють країни, які успішно вибрали модель інноваційного економічного розвитку, які засновані на новітніх технологіях, знаннях і методах управління. На наш погляд, саме за для нарощення міжнародної конкурентоспроможності української економіки доцільно звертати значну увагу створенню, розвитку і передачі інноваційних процесів і знань. Наша країна має великий потенціал для економічного зростання, однак протягом усього постпандемічного періоду і воєнного часу їй належить пройти тривалий і важкий шлях. Тому для нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки країні необхідно формувати здорову і освічену державу здійснюючи інвестування в людський капітал, розвивати і вдосконалювати національне виробництво, а також створювати стабільну економіку для залучення до тривалого співробітництва іноземних партнерів та інвесторів. Державі необхідно насамперед зосередитися на створенні стабільного бізнес-середовища.

2.2. Аналіз впливу інноваційного потенціалу на розвиток конкурентних переваг економіки України

Рівень ефективності національної інноваційної системи є важливим механізмом в процесі модернізації економіки будь якої країни та забезпечення і нарощення її якісно нових конкурентних переваг, заснованих на інноваціях. На наш погляд, одним із факторів, що сприяє підвищенню рівня національної конкурентоспроможності, є процес активного запровадження інноваційних технологій, що сприятимуть формуванню фінансової, виробничої, науково-технічної та соціальної діяльності в новому інституційному середовищі.

Аналіз світової практики з точки зору забезпечення та нарощення глобальної конкурентоспроможності показує, що саме фундаментальні зміни в сфері інновацій є головним чинником довгострокового економічного зростання будь-якої країни світу, а також фактором гарантування збільшення доходів та покращення добробуту населення. З огляду на це, у всіх розвинених країнах світу сформована «національна інноваційна система», яку слід розглядати, як «механізм цілеспрямованого державного управління інноваційними процесами, що являється одним із стратегічних чинників соціально-економічного розвитку» [36, с.85].

Аналіз впливу інновацій та інноваційного потенціалу на забезпечення та нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки України є ключовою сферою для вивчення та дослідження, оскільки держава прагне збільшити свої конкурентні переваги та економічну ефективність на міжнародній арені.

Слід відмітити, що одним із факторів, що стримують інноваційний та технологічний розвиток України, є недостатнє фінансування інноваційної науково-технічної діяльності, і саме це є основною проблемою у відповідності загальноприйнятим тенденціям, не сприяє розробці та запровадженню передових технологій, які потенційно знижують інноваційну активність у виробництві та стають довгостроковими ресурсами розвитку. Саме тому

моніторинг впливу інноваційного потенціалу та його впливу на рівень формування та нарощення конкурентних переваг національної економіки є актуальною в галузі досліджень.

Основою економічного розвитку та нарощення конкурентних переваг будь якої країни світу в контексті розвитку інновацій є людський капітал, який формується із знань та навичок, а також творчих та професійних здібностей людей. Саме освіта та постійне навчання відіграють ключову роль розвитку у людського капіталу та трудового потенціалу, оскільки ці основні два фактори забезпечують робочу силу необхідними засобами та інструментами для нестандартного критичного мислення щодо вирішення складних проблем, а також народження нових ідей. Зазначимо, «що культура, яка стимулює прийняття ризиків і цінує творчість, значно підвищує інноваційний потенціал. У такому середовищі люди схильні експериментувати та шукати нестандартні рішення, не вагаючись і не побоюючись невдачі» [37].

Іншим не менш важливим елементом інноваційного потенціалу є науково-технологічні перспективи. Це означає наявність передових технологій і здатність ефективно їх використовувати. Інвестиції в наукові розробки та дослідження є надзвичайно важливими, оскільки саме вони сприятимуть НТП і дозволяють створювати та приймати новітні рішення щодо нарощення конкурентних переваг в економіці країни. Підприємства та корпорації, які володіють потужним потенціалом в сфері новітніх досліджень та розробок, мають більше можливостей для адаптації до постійних змін сучасного ринкового середовища та запровадження інновацій, і тим самим зберігають конкурентні переваги. Фінансові ресурси необхідним елементом процесу розробки і втілення інноваційних ідей в реальні результати. Державна політика та основні стимулюючі заходи, такі як «податкові пільги на витрати на НДДКР, можуть стимулювати інвестиції в інновації та збільшувати їх кількість. Інноваційний потенціал України можна оцінити, проаналізувавши ключові показники, які відображають здатність країни до інновацій. До таких

показників належать витрати на НДДКР, кількість дослідників, кількість патентних заявок та загальний інноваційний індекс» [38].

На рисунку 2.6 представлені обсяги витрати на НДДКР в Україні, оскільки саме фінансування наукових досліджень є одним із ключових показників, що характеризують прагнення країни до інноваційних змін в економіці (Додаток А).

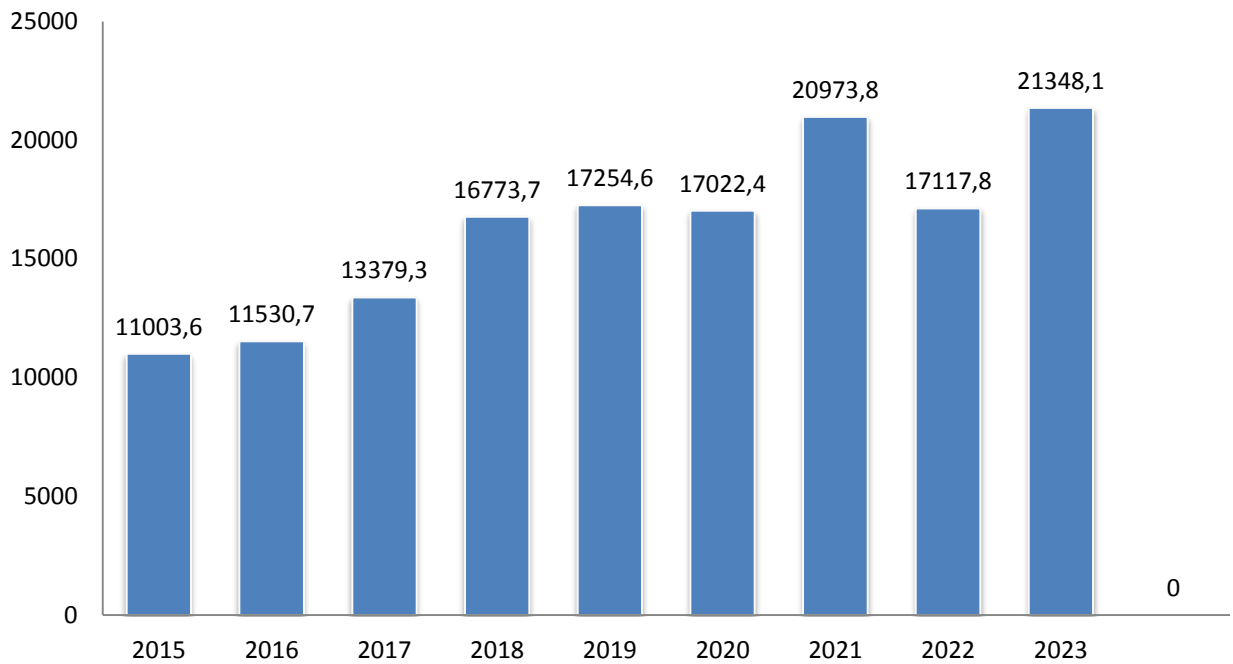

Рисунок 2.6. Динаміка витрат на наукові дослідження і розробки за період 2015-2023р.р. (млн.грн)

Складено автором на основі джерела: [39].

Як бачимо, відповідно до офіційних показників, які розміщені на офіційному сайті Державної служби статистики України, обсяги фінансування на наукові дослідження та розробки за період 2015-2022 роки постійно зростали в середньому на 10% (окрім 2020 року) і були найбільшими у 2021 році в розмірі 20973,8 млн. грн. Однак, у 2022 році обсяги витрат знизилися на 18%. Обсяги фінансування знижувалися у 2020 р. (1,3%) коли вцілому у світі, та в Україні зокрема був COVID-19, у 2022 році на 18% через війну з рф. Проте, у 2023 році відбулися зміни у напрямку зростання в обсягах фінансування порівняно з попередніми періодами, збільшилися становить 24,7%.

Якісні та кількісні показники, що характеризують участь людського капіталу у формування інноваційного потенціалу в національній економіці, насамперед має фундаментальне значення. Мова йде про кількість дослідників, їх кваліфікаційний рівень, що зайняті у сфері НДДКР. У Таблиці 2.1 представлено кількість дослідників, задіяних у виконанні НДДКР за категоріями персоналу за 2015-2023 роки (Додаток Б).

Таблиця 2.1 – Динаміка кількості дослідників, зайнятих у НДДКР в Україні за категоріями персоналу за період 2015-2023 р.р.

Рік	Кількість дослідників (в еквіваленті повної зайнятості) (осіб)	У тому числі		
		дослідники	техніки	допоміжний персонал
2015	122504	90249	11178	21077
2016	97912	63694	10000	24218
2017	94274	59392	9144	25738
2018	88128	57630	8553	21945
2019	79262	51121	7470	20671
2020	78860	51427	7117	20316
2021	68488	44321	5879	18288
2022	53221	36084	5020	12117
2023	58567	38845	4542	15180

Складено автором на основі джерела: [39].

Як бачимо, в Україні впродовж останніх років відбувається постійне скорочення працівників задіяних у виконанні НДДКР, таке негативне явище пов'язане із низьким ступенем фінансування і як наслідок відсутність будь яких стимулів науковців до створення та запровадження новітніх інноваційних розробок. «За даними Державної служби статистики України в Україні за період 2015-2023 р. кількість працівників задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок Україні скоротилася у 3,4 рази і насиченість науковими кадрами в Україні становить 3,7 осіб на 1 тис. економічно активного населення. Чисельність дослідників скоротилася у 3,7 рази, техніків – у 4 рази, допоміжного персоналу – у 2,2 рази» [40, с.124].

Одним із ключових показників у світі, який характеризує стан інноваційної діяльності країн світу, є «Глобальний індекс інновацій (GII), який ранжує

світові економіку відповідно до їх інноваційних можливостей, складається близько з 80 показників, згрупованих за входами та результатами інновацій, ГІІ спрямований на те, щоб охопити багатовимірні аспекти інновацій» [41].

ГІІ – це комплексний показник який характеризує інноваційну діяльність країни, через призму різноманітних чинників. ГІІ слід розглядати, як співвідношення витрат інноваційних ресурсів та інноваційних результатів, що надає нам широку можливість оцінити інноваційний розвиток відповідної країни. Даний інновацій розраховується як зважена сума оцінок двох груп основних показників, а «саме:

- наявні ресурси для здійснення інновацій: інституції, людський капітал та дослідження, інфраструктура, розвиток ринку, розвиток бізнесу;
- досягнуті практичні результати здійснення інновацій: знання та технологічні результати, результати творчої діяльності» [42, с. 113].

У Таблиці 2.2 продемонстровано місце України в рейтингу Глобального індексу інновацій за останні чотири роки. Доступність даних і зміни в структурі моделі ГІІ впливають на річне порівняння рейтингів ГІІ. Статистичний довірчий інтервал для рейтингу України в ГІІ 2024 знаходиться між 49 і 65 місцями.

Таблиця 2.2 – Місце України у Глобальному індексі інновацій за період 2019-2023 р.р.

Рік	ГІІ	Інноваційні ресурси	Інноваційні результати
2020	45	71	37
2021	49	76	37
2022	57	75	48
2023	55	78	42

Складено автором на основі джерела: [43].

Як бачимо, Україна посідає у 2020 році 45 місце серед 139 країн за Глобальним індексом інновацій, 71-е місце по запровадженню інновацій і 37-е за отриманням інноваційних результатів, а у порівнянні 2022 роком (57місце) у 2023 році Україна покращила свій рейтинг та посіла 55 позицію в загальному

рейтингу Глобального Інноваційного Індексу. Проте, за аналізований період спостерігаємо падіння рейтингу по запровадженню інноваційних ресурсів та отриманню інноваційних результатів.

На рисунку 2.7 представлено більш детально ГІІ за його складовими

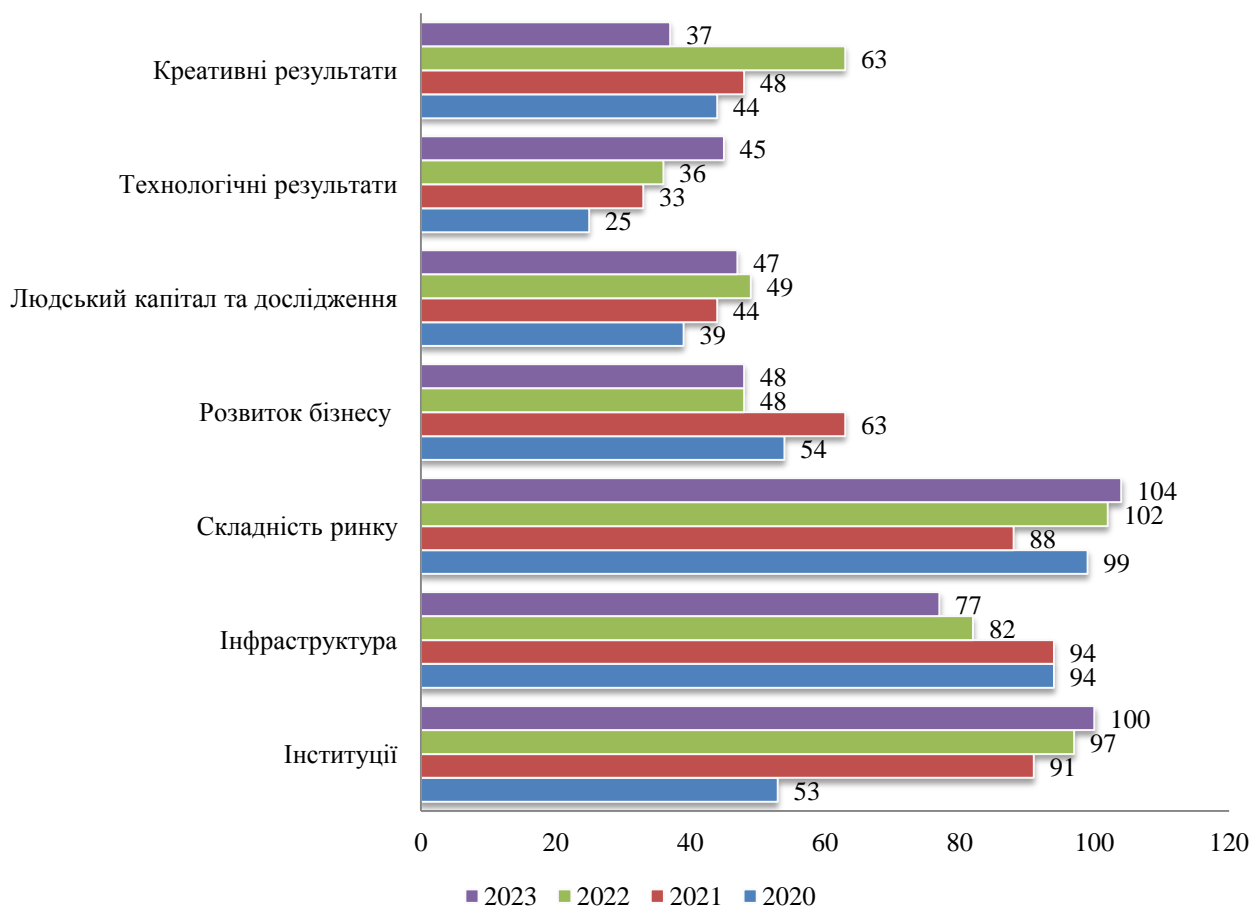

Рисунок 2.7. Рейтинг України за складовими ГІІ за період 2020-2023р.р.
Складено автором на основі джерела: [44, 45, 46].

З рисунку 2.7 бачимо, що у 2021 році інноваційні результати перевищують інноваційні ресурси. За підіндексом технологічні інноваційні результати Україна на 33 місці, проти 2020 р. втративши за рік 8 позицій, як бачимо рейтинг країни за даним під індексом знижується, основна причина це втрата позицій за рівнев поканика «Знання і технологічні результати», однак сильнішими сторонами є «Витрати на комп'ютерне та програмне забезпечення у відсотках до ВВП», «Експорт ІКТ послуг у відсотках до загального обсягу зовнішньої торгівлі».

Відповідно рейтинг другого підіндексу креативні результати, також погіршився на 4 позиції – 48 позиція на протигагу 44 місцю у 2020 р. і на 15 у 2022 році. Проте, у 2023 році даний підіндекс зростає і досяє 37 позиції. Таке зростання відбулося завдяки наступним показникам: «Кількість заявок резидентів на отримання прав інтелектуальної власності на торгові марки за країною походження відносно ВВП», «Експорт креативних товарів у відсотках до загального обсягу торгівлі», «Онлайн креативність».

Якщо ж говорити про позиції під індексу інноваційних ресурсів то з 2020 року до 2021 року, зміни показників відбулися наступним чином: «Людський капітал і дослідження» – 44 місце у 2021 р., 5 позицій втрачено з 2020 року і ще 5 втрачено у 2022 році, а у 2023р. за підіндексом «людський капітал і дослідження» Україна піднялася на 2 позиції. Зокрема, такі втрати характеризуються наступними показниками: «Державне фінансування на одного учня середньої школи у відсотках до ВВП», «Витрати на освіту у відсотках до ВВП», «Співвідношення кількості учнів середньої школи до кількості вчителів».

Аналіз підіндексу «Розвиток ринку» показує нам наступні зміни у 2021 р., покращення на 11 позицій, однак із 2022 року відбувається втрати позицій на 14 проти 2021 р. і у 2023 році ще на 2 позиції порівняно із 2022 роком. Такі зміни у рейтингах пояснюються погіршення наступної групи показників: «Кредит», «Внутрішній кредит приватного сектору у відсотках до ВВП», «Ринкова капіталізація у відсотках до ВВП».

Щодо складової Глобального індексу інновацій «Інституції», то Україна знаходилася на 53 місці у 2020 році, але впродовж останні три роки втратила своєї позиції на 38 рівнів проти 2021 р., на 6 проти 2022 року та на 3 проти 2023 року. Найбільшою мірою, у зв'язку із зниження рівня стабільності політичного середовища в контексті здійснення бізнесу.

Для характеристики умов формування та розвитку бізнесу визначається підіндекс «Розвиток бізнесу», Україна втратила 9 позицій у 2021 році проти 2020 року, однак у 2022р. та 2023р. піднялася утримує 48 місце у загальному

рейтингу Глобального індексу інновацій. Даний показник характеризує чисельність висококваліфікованих робітників та їх частку зайнятості у наукоємних галузях, налагодження інноваційних зв'язків тощо. Стан інфраструктури України відповідно до рейтингу ГІІ протягом 2020-2023 років покращується на 17 балів у 2023 році в порівнянні із 2021р., це пояснюється стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій.

Варто зауважити, що Уряд країни продовжує працювати над «Стратегією інноваційного розвитку України до 2030 року», яка заснована на новому підході, стимулює розробників, розвиває інноваційну діяльність підприємств, усуває бюрократичні бар'єри для відкриття бізнесу та інвестуванні в інноваційний розвиток і нарощення інноваційного потенціалу, формує конкурентний ринок для реалізації нових бізнес-проектів, створює сприятливе середовище для розвитку бізнесу.

Отже, в даний час в Україні відбувається формування національної інноваційної системи, яка повинна взяти на себе завдання інноваційної реструктуризації національної економіки. Домінуючою стратегією такого процесу має стати збільшення обсягів інвестицій в пріоритетні інноваційні галузі за рахунок використання механізму припливу капіталу в ці галузі з інших, а також за рахунок створення необхідних умов для переходу національної економіки до інноваційної моделі розвитку шляхом стимулювання зарубіжних інвестицій.

Нарощення інноваційного потенціалу має важливе значення для забезпечення та збільшення міжнародної конкурентоспроможності економіки України. Інтеграція в глобальний інноваційний простір вимагає цілеспрямованої співпраці у національній, діловій та науковій сферах. Саме за рахунок систематичних інвестицій в науку, людський капітал та технології Україна зможе зайняти високе місце у світовій інноваційній системі.

2.3. Аналіз впливу діджиталізації на нарощення конкурентоспроможність економіки країни

Однією з важливих тенденцій сучасності є технологічні інновації та активізація розвитку сучасних інформаційних технологій, які поступово здобувають статус головного рушія розвитку економічних відносин, що належним чином впливає не тільки на окреслення перспектив розвитку, але й на формування адекватної системи захисту від цифрових викликів. Водночас варто зазначити, що подібний процес відбувається в умовах міжнародної економічної турбулентності, що обмежує структурну асиметрію розвитку та характеризується особливостями вітчизняного інституційного ландшафту.

Віртуальна реальність, інтелектуальні технології, системи штучного інтелекту, роботизація відіграють все більш важливий вплив на рівень та якість людського життя. Саме під їх впливом змінюється характер економічної ситуації на ринку, а тому потребує відповідної уваги механізм управління конкурентними перевагами з метою утримання ринкових позицій. Так, здатність суб'єктів господарювання та держав в цілому ефективно здійснювати господарську діяльність в мінливому конкурентному середовищі, здатність швидко пристосовуватися до складних умов ринку, активно впроваджуючи кадровий та інтелектуальний потенціал не можливо без врахування сучасних реалій та діджиталізації.

Економічна глобалізація та посилення конкурентної боротьби на ринках збільшують кількість проблем, з якими зустрічаються суб'єкти господарювання в сучасних умовах. Для їх вирішення необхідними є швидкі рішення, більшість з яких спрямована на використання переваг нових продуктів та конкурентних можливостей, що є похідними від сучасних технологій.

На практиці термін «діджиталізація» широко використовується і здебільшого означає адаптацію та зростання застосування цифрових або комп'ютерних технологій суспільством, підприємствами та державою (Рис. 2.8).

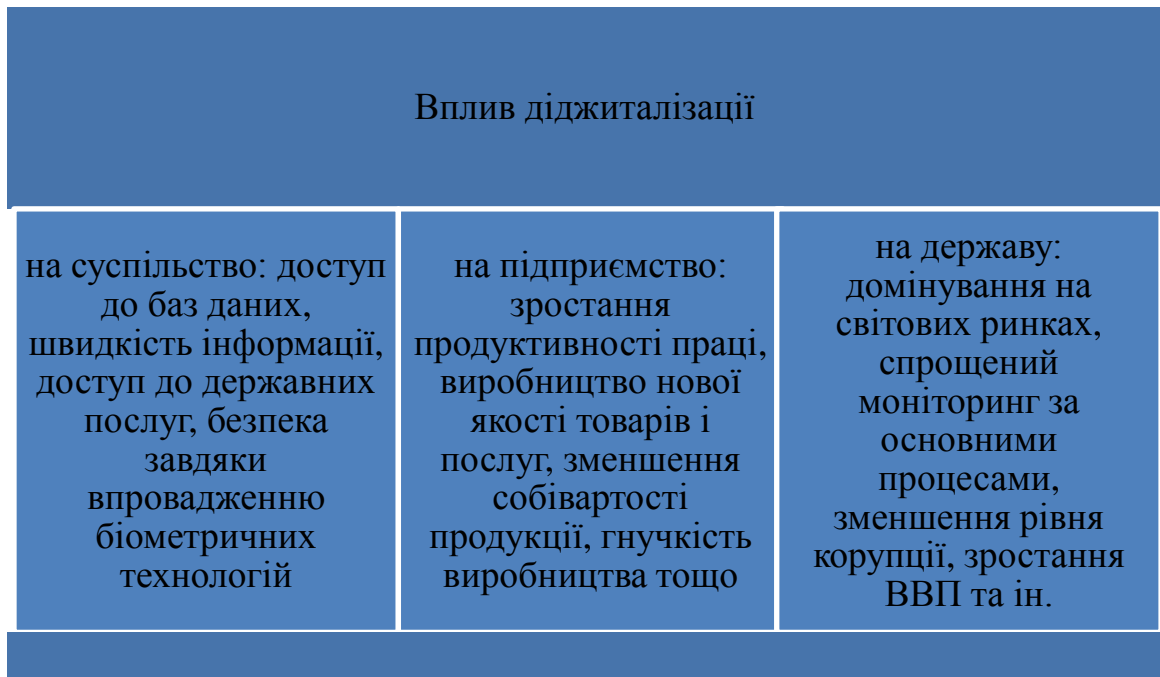

Рисунок 2.8. Вплив діджиталізації на різних рівнях
Складено автором на основі джерела: [47].

Перш за все, діджиталізацію варто розглядати на державному рівні, так як значні зміни щодо цифрової трансформації охоплюють економічну, соціальну, політичну сфери. В свою чергу в економіці діджиталізація суттєво сприяє підвищенню продуктивності праці та конкурентоспроможності, формує додатковий потенціал для розвитку та розширення ринкового впливу. Щодо соціальної сфери, то в першу чергу, слід відмітити зміни до стандартів освіти та підвищення рівня доступу до інформації. В подальшому це впливає на зайнятість і створює нові можливості для політичної активності (електронний уряд та електронна демократія для підвищення кібербезпеки).

«Одним із найвідоміших інструментів для визначення рівня цифровізації країни є індекс діджиталізації (DiGiX: The Digitization Index), який оцінює фактори, поведінку агентів та інституції, що дозволяють країні повністю використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) для підвищення конкурентоспроможності та добробуту»[48]. Цей інтегральний індекс узагальнює відповідні дані цифрової ефективності ста країн, об'єднує 20 змінних, що оцінюють три основні напрями, зокрема: умови постачання

(інфраструктура та затрати), умови сукупного попиту (сприйняття користувачів, влади та бізнесу) та інституційне середовище (система регулювання та координування діяльності). За таким підходом, до п'ятірки найкращих країн у 2022 році потрапили: Данія, США, Сінгапур, Нідерланди та Фінляндія.

Таким чином, сьогодні стає очевидним той факт, що питання цифрової трансформації є визначальними в умовах інноваційної модернізації національної економіки.

Галузеві експерти зазначають, що Україна наразі досі не має власного «цифрового» бачення, тоді як більшість країн-членів ЄС вже затвердили та впровадили власний «цифровий порядок денний» або «цифрову стратегію». Доприкладу, такі країни, як Франція, Німеччина, Швеція та інші в останні роки впровадили його ключові компоненти як пріоритети національної політики в багатьох сферах економіки. Слід зазначити, що в багатьох випадках стратегії цифрової економіки розробляються не ізольовано, а як частина великої, загальної стратегії економічного розвитку, а саме як «розумна» індустріалізація національної економіки.

В епоху бурхливого розвитку ІКТ практично усі сфери діяльності набувають цифрову форму. Слід зауважити, що сьогодні, діджиталізація сприяє становленню «цифрового» світу, який формує спільний інформаційний простір. «Незважаючи на те, що на даний момент здійснені не всі процеси цифровізації, вже зараз ми можемо виділити деякі особливості цифрового світу: скорочення часу, спрощення процесів діяльності, доступність цифрових технологій будь-якій людині» [49].

Окреслені характеристики уже сьогодні дуже чітко проявляються і мають досить великий вплив та значення, як на соціально-економічний розвиток сучасного суспільства, так і на міжнародну конкурентоздатність національної економіки. Однак варто зауважити, що країни водночас і стикаються з новими загрозами та викликами до яких їм необхідно бути готовими за для

забезпечення власної міжнародної конкурентоспроможності в світовому економічному просторі (Таблиця 2.3).

Таблиця 2.3. – Ступінь готовності країн до викликів та потенційних можливостей цифрової економіки

Країна	Складові елементи (10-бальна шкала оцінювання)							
	Структура виробництва		Драйвер виробництва					
	Комплек-тність	Масштаб	Технології та інновації	Людський капітал	Глобальна торгівля, інвестиції	Інституцій на структура	Сталі ресурси	Попит
Німеччина	9,4	7,6	7,2	7,5	7,3	8,2	7,8	7,5
США	8,6	6,6	8,5	7,9	7,7	8,6	6,7	8,5
Великобри-танія	8,6	4,7	8,0	7,5	8,3	8,2	7,4	7,1
Південна Корея	9,0	8,7	6,6	5,9	6,8	6,9	6,5	6,4
Китай	7,1	10,0	5,7	5,6	7,2	4,9	5,5	7,9
Японія	10,0	7,5	6,6	6,0	6,2	7,8	6,7	7,8
Україна	6,0	3,9	3,5	5,8	5,1	3,4	4,6	4,5

Джерело [49]

Дані таблиці 2.3 показують, що Україна показує значні відставання від провідних країн світу в сфері діджиталізації. Особливо критична ситуація з точки зору, розвитку технологій та інновацій, інституційної структури – 3,5 і 3,4 відповідно при максимальному значення 10 балів.

Варто зауважити, що сьогодні діджиталізація та цифрова економіка – це основні тренди за якими слідують провідні країни світу. Таке явище мотивує країни з низьким ступенем розвитку нарощувати свій інноваційний потенціал, в результаті є можливість забезпечення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки. Очевидно, що і Україна отримає позитивний вплив від діджеталізації та цифровізації як на рівні підприємств, так і на рівні держави, окрім того на позитивний ефект також може розраховувати і суспільство.

В результаті наших досліджень можна визначити основні позитивні ефекти для національної економіки від процесів діджиталізації. Найбільш важливим позитивним ефектом для національної економіки країни та перспективою нарощення її конкурентоздатності є збільшення обсягів ВВП,

зростання інформованості та обізнаності з глобальними змінами в сфері інновацій, активна взаємодія між бізнесом, суспільством та державою.

Усі позитивні ефекти та перешкоди, що сповільнюють процеси діджиталізації бізнесу представлені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4. – Ефекти та перешкоди, що сповільнюють процеси діджиталізації бізнесу в Україні

Позитивні ефекти	Перешкоди
нарощення рівня продуктивності праці, підвищення якості життя	відсутність підтримки з боку держави підприємств, що запроваджують цифрові технології
збільшення легкості здійснення операцій та рівня прозорості, зниження рівня шахрайства	технологічне відставання від передових країн світу
автоматизація виробничих процесів, економія часу	відсутня першочерговості процесів цифровізації у стратегії розвитку держави
збільшення каналів та кількості партнерів з точки зору збуту продукції	недосконала нормативно-правова база щодо діджиталізації економіки

Складено автором на основі джерела: [50].

Очевидно, що саме цифрові технології та діджиталізація, на сьогоднішній день, стають основою для нарощення конкурентних переваг національної економіки, через такі основні заходи, як нові підходи та якість щодо обслуговування клієнтів у зв'язку із тим що існує широкий доступ до світових цифрових платформ, а також існує можливість отримання доступу до оновлених баз клієнтських даних та новітніх технологій.

Діджиталізація усіх аспектів господарської діяльності суб'єктів господарювання, забезпечує їм не лише умови для виживання та є гарантією конкурентних переваг, але й необхідністю та обов'язковою вимогою, що забезпечує міжнародну конкурентоздатність національної економіки будь-якої країни світу.

Нині процеси діджиталізації відіграють важливу роль у трансформації національної економіки у світовому економічному просторі, забезпечуючи при

цьому нові можливості щодо інтеграції новітніх тередових технологій, для нарощення ефективності виробництва, запровадження сталих практик. Що дозволяє національній економіці на міжнародній арені бути більш конкурентоспроможною, адаптованою та готовою до майбутніх викликів.

З точки зору забезпечення та нарощення конкурентних переваг національної економіки будь якої країни, в тому числі і України із використанням цифрових технологій, варто сформулювати оптимістичні оцінки перспектив. Концепція діджиталізації суб'єктів господарювання має вплив на формування, як стимулюючих, так і стримуючих чинників розвитку конкурентних переваг у сучасному цифровому середовищі, а також інтеграцію інноваційних рішень в усі виробничі процеси, основна мета яких отримати найбільший ефект.

Отже, діджиталізація являє собою кардинально новий порядок життєдіяльності суб'єктів господарювання, який вимагає зміни у підходах та мисленнях. Зростаюча діджиталізація здійснює сильний вплив на традиційні правила бізнесу, пропонує нові, інноваційні підходи до формування бізнес-стратегій, які в подальшому надають змогу нарощувати конкурентні переваги для національних економік. Процеси діджиталізації докорінно змінюють та впливають на стратегічні підходи до забезпечення та нарощення конкурентоздатності, процесів ведення бізнесу та отримання економічної ефективності в окремих сферах господарювання, крім того цифровізації та діджиталізації формує нові підходи до оцінки цінностей для компаній, споживачів та цілої економіки.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

3.1. Інституційні чинники зміцнення конкурентоспроможності національної економіки

Посилення конкуренції в ХХ-ХХІ столітті зумовлено нерівномірністю соціально-економічного розвитку. Ця нерівність прослідковується не тільки у взаєминах з окремими країнами, а також регіонами та галузями через різні темпи накопичення капіталу. В цих умовах розробка та впровадження ефективних конкурентних стратегій міжнародними економічними суб'єктами та країнами задля підтримки своєї високої конкурентної позиції є головним завданням в міжнародній політиці майже всіх економічно розвинених країн світу.

На момент здобуття Україною незалежності, економіка характеризувалася практично відсутністю конкуренції між господарюючими суб'єктами, що було підтримано плановою (командною) виробничою структурою. Така виробнича структура була побудована на спеціалізації та концентрації виробництва. В контексті ринкової трансформації і 90-х роках в нашій державі була проведена масштабна приватизація (демонополізація економіки), прийнято законодавство, спрямоване на розвиток економічної конкуренції та сформовано інституції для реалізації відповідних повноважень.

Тому однією з важливих методологічних проблем економічної науки на сьогодні є визначення стратегій та розробка основ конкурентоспроможності національної економіки. Для оцінки конкурентоспроможності національної економіки доцільно застосовувати увесь методологічний спектр економічної науки. Дослідження такого складного об'єкта як конкурентоздатність держави потребує глибокого та системного підходу до різних його аспектів. В рамках

проведеного дослідження особливу увагу було приділено показникам для визначення міжнародної конкурентоспроможності для вітчизняної економіки, а також інституційним чинникам конкурентоспроможності. В інституційному підході конкурентоспроможність національної економіки розглядається як спроможність вибудувати взаємини між економічними суб'єктами господарювання за допомогою встановлених норм та правил. На практиці це спрямовано на міграцію ресурсів у напрямку нарощення та використання вітчизняних конкурентних переваг.

До основних принципів інституціоналізації економічного розвитку на міжнародному рівні відносять:

1. Відкритість (сучасна модель інституціоналізації покликана сприяти вільній та конкурентоздатній глобальній економіці. Це значить, що держави мають мати доступ до міжнародних ринків, а також до ринків технологій та капіталів);

2. Справедливість (сучасна модель інституціоналізації має забезпечити справедливий розподіл вигод від світового економічного розвитку. Це свідчить про те, що всі держави незалежно від їх рівня розвитку повинні брати участь в міжнародному поділі праці та отримувати від нього певну вигоду);

3. Стабільність (сучасна модель інституціоналізації покликана сприяти стабільності розвитку глобальної економіки. В даному контексті, держави мають підтримувати стабільне співробітництво для вирішення глобальних проблем економічного характеру).

На практиці такі принципи відображають нові реалії світової економіки. В сучасних реаліях держави стають все більш взаємозалежними, тому за даних умов важливо щоб вони співпрацювали для формування стабільної та справедливої світової економічної системи.

У свою чергу фундаментальні принципи слід доповнити сучасними, на які має спиратися сучасна модель інституціоналізації світового економічного розвитку. До таких принципів зокрема належать наступні (Рис. 3.1.).

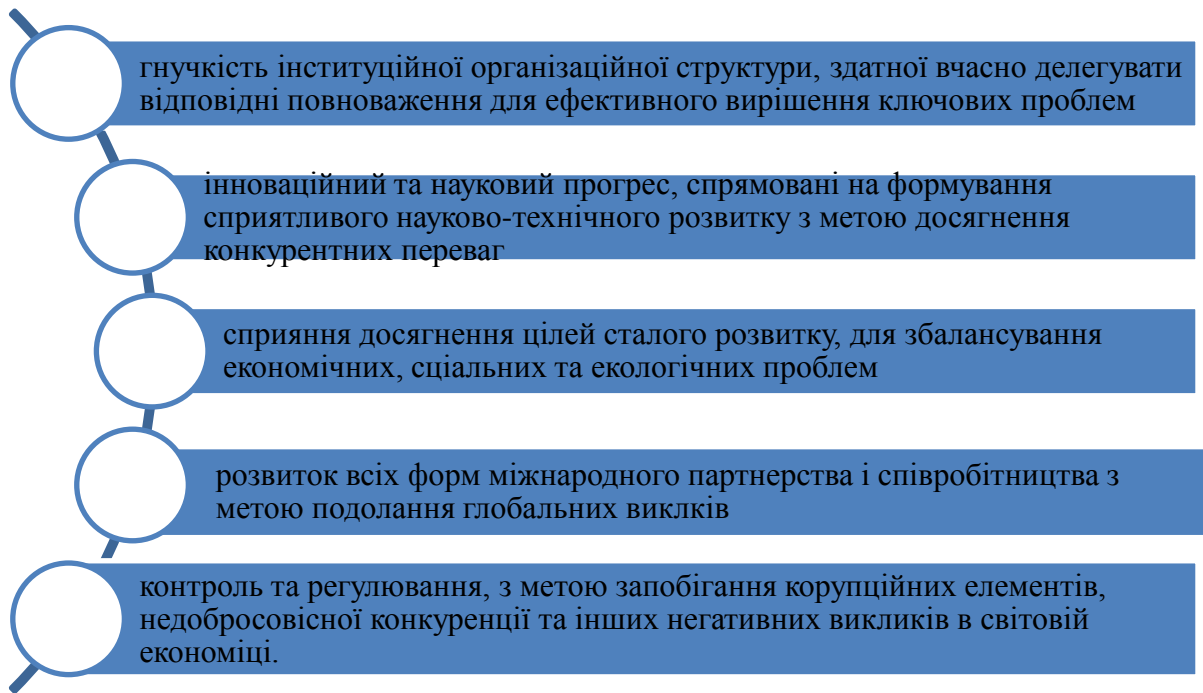

Рисунок 3.1. Принципи сучасної моделі інституціоналізації глобального економічного розвитку

Складено автором на основі джерела: [51].

Інституційні принципи являються ключовим ресурсом, який дозволяє не тільки вирішувати протиріччя, але й також формувати стійкі та глибокі взаємини, направлені на консолідацію зусиль усіх економічних суб'єктів господарювання з метою отримання оптимальних результатів.

Інституційні фактори є важливим ресурсом, який дозволяє не тільки вирішити протиріччя, а й сформувати стійку глибоку форму взаємозалежності, спрямованої на координацію зусиль всіх господарюючих суб'єктів для досягнення відповідних результатів.

Конкурентні ресурси національної економіки, такі як інституційні, характеризуються виявленням напрямків інноваційного розвитку та здатністю знижувати загальні ризики для забезпечення підвищення продуктивності праці при збереженні макроекономічної та соціальної стабільності в умовах зростаючого впливу екзогенної невизначеності. Інституційні структури покликані ефективно інтегрувати інтереси підприємств і вести їх шляхом

успішного динамічного розвитку в глобальному середовищі, ґрунтуючись на ціннісному принципі національної ідентичності.

Як засвідчує практика, твердження М.Портера на сьогоднішній день є дієвими та реальними. Такі твердження стосуються того, що ключовим фактором у формуванні національних конкурентних переваг є створення сприятливих умов в середині країни, вибір виваженої стратегії розвитку, оптимальна розстановка пріоритетів, а також державна політика з ефективним інструментарієм впливу на досягнення поставленої мети. Це засвідчує про визнання важливості інституційної основи конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Реформування української економіки в сучасних умовах господарювання із застосуванням інституційного підходу може включати проведення наступних заходів:

1) інвестування в розробку та впровадження інноваційних моделей національної економіки. Це насамперед пов'язано зі створенням сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності, підвищення кваліфікації співробітників та залучення інвестицій;

2) координування державної конкурентної політики з іншими видами економічної політики. Це в свою чергу потрібно для формування цілісного економічного простору та забезпечення дієвої конкурентної політики;

3) вдосконалення інфраструктури товарних ринків. Це означає створення ефективних логістичних систем, захист прав споживачів та створення збалансованих можливостей для всіх учасників конкурентного процесу;

4) підвищення конкурентоздатності економіки як на внутрішньому так на зовнішньому ринках. Це зокрема передбачає розвиток конкурентоспроможних галузей промисловості, покращення якості товарів та послуг та збільшення доступу до світових ринків;

5) забезпечення доступу до усіх видів ресурсів, в тому числі інформаційних, а також захист прав власності та інтересів окремих споживачів.

Така діяльність пов'язана з формуванням сприятливого середовища для розвитку підприємництва та захисту прав суб'єктів конкурентного процесу;

6) подоланні юридичних перешкоди при входженні на товарні ринки. Це стосується лібералізації процедур реєстрування бізнесу та усунення інших бар'єрів для розвитку бізнесу;

7) вироблення нових методів вдосконалення процесу регулювання діяльності монопольних суб'єктів. Це зокрема передбачає забезпечення ефективного антимонопольного регулювання, спрямованого на компанії, що мають монопольну владу на ринку;

8) підтримка взаємного партнерства держави та бізнесу: створення певних умов для ефективного співробітництва по лінії влада – бізнес, з ціллю вдосконалення стану конкурентного середовища та інвестиційного клімату.

Стратегічні пріоритети економічного розвитку України повинні полягати в максимальному використанні можливостей глобальної реструктуризації. Цього можна досягти шляхом реалізації національних порівняльних та конкурентних переваг, а також нейтралізації негативного впливу [52]. При цьому особливу увагу варто приділяти наступним інституційним факторам (Рис.3.2).

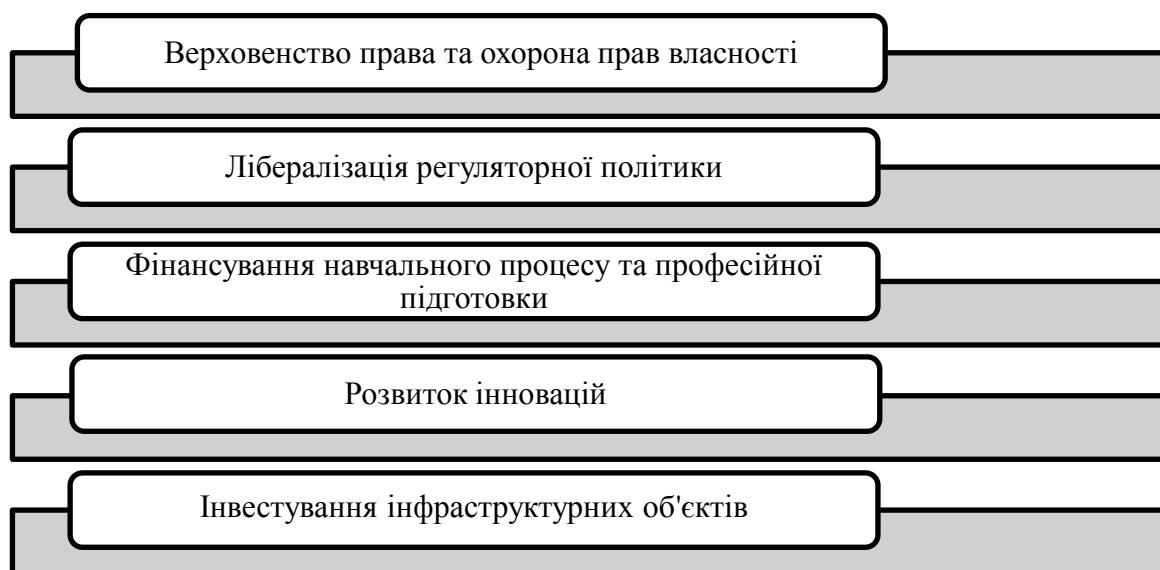

Рисунок 3.2. Інституційні чинники розвитку конкурентоспроможності національної економіки

Варто зазначити, що недостатньо обґрунтованими є механізми впливу інноваційної складової на рівень міжнародної конкурентоздатності держави. Важливою передумовою високого рівня конкурентоспроможності певної держави є потенційна здатність її суб'єктів швидко адаптуватися до змін світової ринкової кон'юнктури та структури економічних взаємозв'язків. Необхідними умовами для цього є сприятливий інвестиційний та інноваційний клімат, а також внутрішнє національне середовище для ефективного функціонування економічних суб'єктів господарювання. Рівень конкурентоспроможності країни залежить від наявності механізмів та інструментів формування умов та засобів, які сприятимуть вирішенню задач досягнення національної безпеки, економічного зростання, а також підвищення рівня якості життя населення.

Розвиток інституціалізації ринкової трансформації української економіки потребує глибшого усвідомлення сенсу відносин приватної власності, забезпечення її захисту, досягнення належного рівня монетизації і капіталізації економіки завдяки розвитку фінансового ринку, розробки мотиваційних стимулів інноваційного шляху розвитку, здійснення глибокої структурної перебудови у бік високотехнологічної усталеності економіки, інтелектуалізації процесів управління [53].

Інституційне середовище здатне сформувати основу, в межах якої компанії, приватні підприємці та влада взаємодіють один з одним з метою отримання прибутків та забезпечення економічного процвітання. Інституційна основа дуже важлива для конкурентоспроможності держави та економічного зростання країни. Вона здатна впливати на формування того, як в майбутньому українське суспільство буде розподіляти свої здобутки та зазнаватиме збитків від реалізації стратегій та програм розвитку, прийнятих нині діючою владою.

Окрім того, інституційна база впливає на інвестиційні рішення і організацію виробництва. Важливо зазначити, що землевласники, як і власники корпоративних акцій та навіть інтелектуальної власності не охоче

здійснюватимуть інвестиційні вкладення в удосконалення або розвиток власності, якщо їм не буде гарантовано право власників [54].

Водночас важливість державних інституцій не обмежується законодавчою базою. Відношення уряду до ринкових механізмів і свободи бізнесу, а також ефективність його роботи також є важливі [55]. Надмірне державне регулювання, бюрократія і громіздкий апарат, корупційні схеми, недостатня прозорість і надійність або політична залежність судової системи є особливо важливими факторами, що призводять до значних економічних витрат і нестабільності в суспільстві. Все це здійснює вплив на формування конкурентоздатності держави в майбутньому і вимагає відповідної уваги з боку експертів та зацікавлених осіб.

Безумовно, посилення інституційних факторів конкурентоспроможності української держави це довготривалий і складний процес. Проте його реалізація дозволяє Україні покращити свої позиції на світовому ринку та забезпечити економічне зростання та розвиток.

3.2. Розробка інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції

Інноваційна та інвестиційна діяльність як позитивні складові трансформації соціально-економічної системи державного управління відіграють важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки та формуванні потенціалу для сталого соціально-економічного розвитку як регіону так і держави в цілому. Прискорення темпів інноваційно-інвестиційної діяльності зумовлене динамізмом науково-технічного прогресу, вносить свій внесок в процес глобалізації світової економіки. Ключ до успіху державної економічної політики полягає як в просуванні новітніх розробок, так

і у створенні умов для адаптації позитивного досвіду та набуття конкурентних переваг для держави.

В сучасних умовах господарювання домогтися економічного зростання без впровадження здобутків науково-технічного прогресу та інвестиційної підтримки практично неможливо. Тому в реальному секторі поточний стан економічного розвитку України потребує розробка інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку національної економіки. В даному контексті важлива роль належить елементам ринкового механізму, які спрямовані на пошук і впровадження інноваційної та інвестиційної діяльності. Як показує практика, економічний розвиток будь-якої країни потребує відповідного підходу до формування інфраструктури, що створює сприятливі умови для ведення бізнесу. Саме такі інфраструктурні інституції служать вагомими елементами ринкової економіки, і їх діяльність покликана обслуговувати інтереси суб'єктів економічної діяльності в певній сфері [56].

Україна володіє значним рівнем наукового та освітнього потенціалу, який є основою конкурентоспроможності науково-інноваційної сфери України. Проте, результати оцінки науково-інноваційної здатності України свідчать про цілий спектр проблем, які створюють перешкоди ефективному розвитку інноваційної діяльності країни. До числа основних проблем відносять зокрема такі:

- нечіткі та слабкі механізми впровадження інновацій в економічну сферу діяльності та подальшої комерціалізації. Це в свою чергу є наслідком відсутності встановлених правил та інструкцій, щодо впровадження інновацій, а також з недостатньою зацікавленістю з боку держави та бізнес-структур;

- недостатня державна підтримка інноваційних проєктів з боку держави та відповідно їх фінансування. Так, державні програми щодо підтримки та впровадження інновацій не завжди ефективні і не демонструють належного фінансування інноваційних проєктів;

- не повне застосування всіх можливостей, які передбачені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Така Угода передбачає значну зацікавленість

інноваційної діяльності в нашій державі, проте ця підтримка не завжди ефективно впроваджується;

- незначні показники співпраці між інноваційними компаніями підприємствами та науково-дослідними інституціями. Така ситуація пояснюється тим, що цілі та інтереси цих двох груп суб'єктів господарювання часто є різними на практиці.

Результати проведеного аналізу науково-інноваційної діяльності в Україні вказують на доцільність розробки та впровадження виваженої науково-технічної та інноваційної політики. Це також демонструє важливість вжиття конкретних заходів для здійснення структурних змін, необхідних для економіки та науки. Крім того, отримані результати засвідчують доцільність своєчасної техніко-технологічної модернізації виробничих процесів та необхідність мотивування бізнес-середовища до активної участі в інноваційних процесах. Все це підкреслює важливість системного підходу для створення сприятливої національної системи (Рис.3.3.), що стимулює наукові дослідження, технологічний прогрес та інноваційний шлях розвиток в Україні.

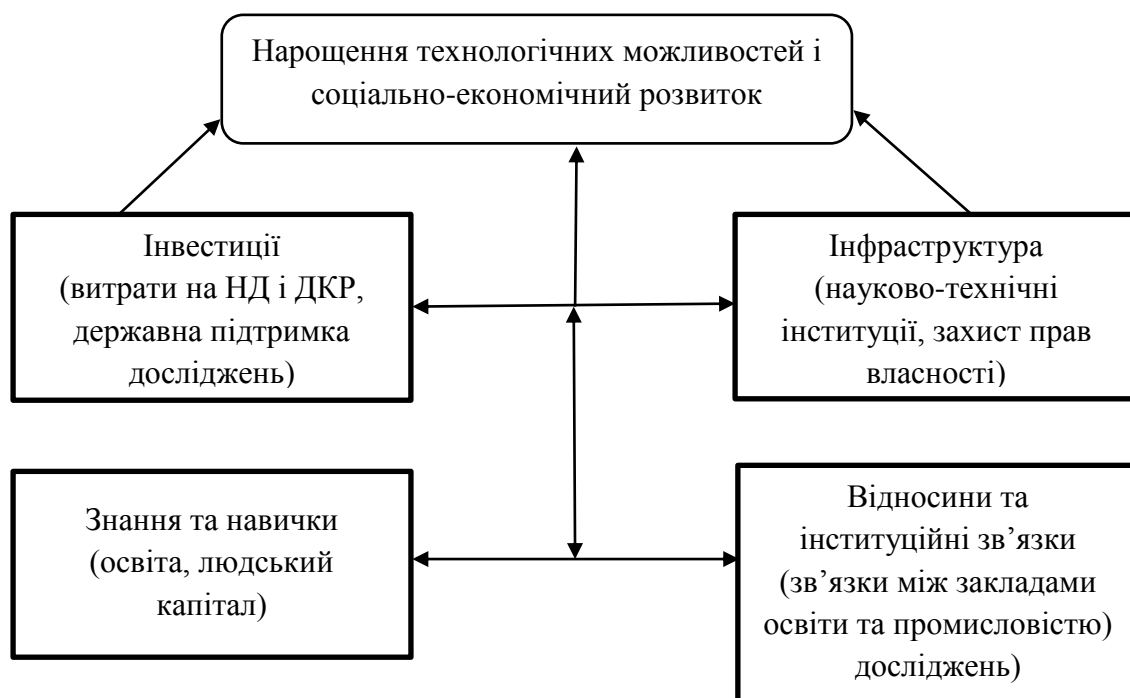

Рисунок 3.3. Основні елементи національної інноваційної системи

Складено автором на основі джерела: [57].

Як було зазначено вище українська держава володіє значним потенціалом для розвитку економіки на інноваційних засадах. Україна має досить розвинену наукову основу, кваліфіковану робочу силу та доступ до сучасних технологій. Однак, для повноцінної реалізації зазначеного потенціалу необхідно, в першу чергу вирішити проблему військового вторгнення росії на суверенну територію України та працювати над створенням сприятливого середовища для інновацій (Рис. 3.4.).

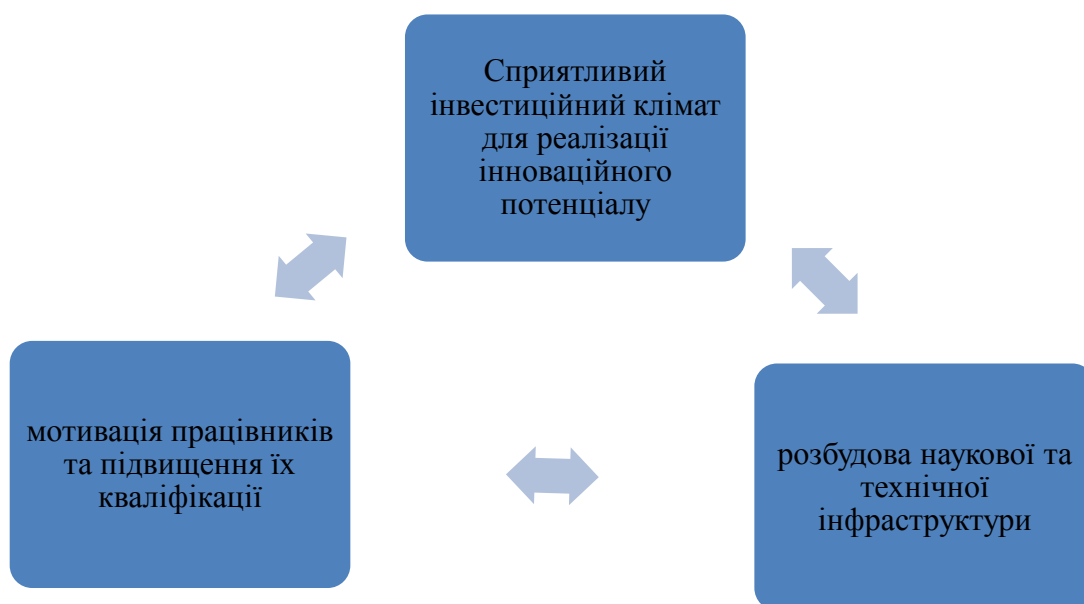

Рисунок 3.4. Заходи, для забезпечення інноваційної складової конкурентоспроможності національної економіки України
Складено автором на основі джерела: [58].

Таким чином, в умовах формування інноваційної моделі розвитку, зростає необхідність розв'язання задач, які підвищують конкурентоспроможність держави та забезпечують її сталий розвиток. До такого переліку задач слід віднести: забезпечення належного рівня освіти населення, здійснення фінансової підтримки конкурентоздатності товарів вітчизняного виробництва на світовому ринку тощо. В даному контексті, саме інвестиціям належить роль реалізації інноваційного процесу.

Між інвестиціями та зростанням економіки є досить простий взаємозв'язок – без необхідних джерел фінансування не можливо уявити економічне зростання, проте, навіть при наявності таких джерел їх може бути недостатньо для сталого зростання.

Отже, державна інноваційно-інвестиційної стратегія розвитку національної економіки – це діяльність держави, направлена на удосконалення регулювання, розвитку та стимулювання інноваційної діяльності завдяки збалансованому її інвестуванню, що проводиться з метою вирішення завдань соціально-економічного розвитку держави. Зокрема на соціально-економічний розвиток держави безпосередньо впливає інноваційно-інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання, які працюють на їх території.

Держава для свого розвитку, економічного зростання, підвищення добробуту населення, зміцнення своїх позицій на світовому рівні повинна використовувати такі елементи інноваційного та інвестиційного потенціалу, які є цілеспрямованими та становлять її стратегію. Принципи стимулювання інноваційного потенціалу на державному рівні такі: насамперед рівність прав усіх учасників інноваційної діяльності; взаємовигідність інновацій, що означає співвідношення інтересів усіх учасників, інакше кажучи, між державою та виробниками; власне визначення напрямів, обсягів, розмірів та ефективності інноваційного капіталу; вільний вибір угод і напрямків розвитку інноваційного процесу; захист прав на об'єкти інтелектуальної власності та захист прав учасників процесу.

Основними елементами інноваційно-інвестиційного потенціалу держави є інноваційний розвиток і конкурентоспроможність економіки країни, рівень інвестиційної привабливості економіки та соціальний захист [59, с. 8].

Як учасник інноваційно-інвестиційного процесу держава зобов'язана реалізовувати інноваційно-інвестиційну політику, спрямовану на:

- визначення пріоритетів у контексті стратегії економічного розвитку в цілому;

- прийняття управлінських рішень щодо збереження та нарощування інноваційно-інвестиційного потенціалу;

- моніторинг зазначених інноваційно-інвестиційних процесів.

Ефективність реалізації пріоритетів та напрямів інвестиційно-інноваційної діяльності стратегії (Рис. 3.5.) залежить від успішного використання механізму державного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу з чітким визначенням принципів, методів і форм регулювання.

Рисунок 3.5. Стратегічні пріоритети та напрями інноваційно-інвестиційної розвитку національної економіки

Проаналізувавши економічну ситуацію в Україні на сьогодні, можна сказати, що важливо розробити та впровадити ефективну фінансову стратегію стимулювання інновацій та інвестицій. Також необхідно сформулювати стратегічні напрями розвитку та заходи державної інноваційно-інвестиційної політики, враховуючи при цьому основні проблеми цього процесу, оскільки такі проблеми здатні призводити до втрати конкурентних переваг економіки,

зниження інноваційного потенціалу, інвестиційної привабливості України. Як свідчать результати досліджень до таких проблем належать наступні: усунення браку належного фінансування інновацій; недосконалість та періодична змінність нормативно-правової бази; відсутність цілісної системи державного управління інноваційною діяльністю та процесами; неузгодженість інноваційних стратегій у комплексі «економіка країни/галузь/вид економічної діяльності – суб'єкт господарювання»; незавершеність вивчення проблем визначення та забезпечення, ефективного спрямування та розподілу ресурсів для реалізації інноваційної стратегії.

Для вирішення таких проблем доцільно скористатися досвідом країн, державна інноваційно-інвестиційна політика в яких, ґрунтується та враховує такі принципи, які в Україні ще потребують детального перегляду та удосконалення, а саме:

- диверсифікація джерел фінансової підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності;
- підвищення адаптивності економічної системи до базових, кардинальних інновацій, які передбачають глибокі зміни в системі суспільного виробництва та розвиток перш за все наукомістких галузей;
- моделювання альтернатив інтенсифікації інноваційного розвитку з врахуванням національних соціально-економічних, структурно-виробничих відмінностей, науково-дослідного, інноваційно-інвестиційного потенціалу, світової конкуренції;
- вдосконалення системи моніторингу за використанням грошей з державного бюджету та стимулювання іноземних приватних та державних інвесторів до інвестування в українську економіку;
- розвиток як національної так і регіональної, галузевої інноваційної систем, інноваційної інфраструктури, досягнення ефективної кооперації, інтеграції наукового та виробничого сегментів;
- інституційно-правове, організаційно-управлінське, інформаційно-аналітичне забезпечення підсилення інноваційної та інвестиційної діяльності,

раціонального використання існуючих ресурсів, що сприяє зростанню ефективності системи державного управління, зокрема системи контролю та планування;

- приведення у відповідність цілей державної інноваційно-інвестиційної політики, інноваційно-інвестиційних процесів держави інтересам та цінностям суспільства в цілому.

Послідовне виконання вищевказаних заходів дозволить з точки зору прискорення інноваційних та інвестиційних процесів максимально ефективно інтегрувати вітчизняний сегмент у глобальне інформаційне середовище інноваційної та інвестиційної діяльності і сприяти прискоренню в Україні інвестиційних і, що важливо, інноваційних процесів.

Інноваційний та інвестиційний розвиток держави є визначним явищем, показники якого характеризують економічний стан держави в цілому. Як згадувалося вище, держава має значний вплив на розвиток цих процесів, проте, в більшій мірі, вони забезпечуються на макрорівні, так як інноваційна та інвестиційна діяльність здійснюється часто саме суб'єктами господарювання. А тому держава, не лише сама може приймати безпосередню участь в інноваційно-інвестиційній діяльності, але й опосередковано керувати розвитком цих процесів.

Актуальні питання та складові процесу інвестиційної активізації є активізація кредитування інновацій на базі впровадження таких форм взаємин, як проектне інноваційно-інвестиційне фінансування, що широко поширене зокрема за кордоном.

Таким чином, досвід розвинених країн світу продовжує доводити, що їх значне економічне зростання досягається лиш в тому випадку, коли впроваджується ефективна державна політики у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності. А тому, намагаючись бути партнером у Європейському Союзі, Україні слід приділяти належну увагу застосуванню перспективних інвестиційних та інноваційних проектів соціально-економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

Комплексне теоретико-методичне дослідження питань щодо формування та нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки країни, аналіз та оцінка сучасного рівня міжнародної конкурентоспроможності національної економіки та виділення можливих стратегічних напрямків для України в контексті зміцнення її національної конкурентоздатності на світовій арені послужили основою для наступних теоретичних та практичних висновків та пропозицій.

Конкурентоспроможність економіки варто розглядати, як економічну категорію, що характеризує інтегровану здатність економічної системи країни формувати, використовувати, розвивати та примножувати наявні культурні, економічні, технологічні та соціальні цінності з метою досягнення стабільного економічного зростання, формувати та підтримувати сприятливі умови для створення доданої вартості усіх суб'єктів господарювання і тим самим досягти вищого рівня добробуту населення.

Інноваційний елемент є найновішим і чи ненайвпливовішим чинником конкурентоспроможності в умовах сьогодення. Це пов'язано насамперед з тим, що інноваційна продукція приносять значно більшу віддачу, а ніж просто залучення у виробничий процес додаткових ресурсів.

Конкурентоспроможність національної економіки слід розглядати через здатність її успішно вступати в конкурентну боротьбу з національними економіками інших країн, реалізовувати високоякісні товари та послуги, національну конкурентоспроможність варто характеризувати в контексті здатності її галузей розробляти та впроваджувати різні інноваційні рішення.

Вплив глобалізаційних процесів на конкурентоспроможність робить її з кожним роком більш складним явищем, яке не обмежується лише ціновою конкуренцією. Вона ґрунтується на здатності усіх суб'єктів господарювання диференціювати свою продукцію, постійно вдосконалювати виробничі процеси, швидко використовувати новітні знання та впроваджувати інновації

глобальні виклики є орієнтирами для розвитку країн у світовій економічній системі. Виклики, що породжені глобальними процесами в нинішніх умовах, здійснюють прямий вплив на внутрішнє середовище України, змінюють її зовнішню та внутрішню політику, і тим самим створюють протиріччя та проблеми ендогенного та екзогенного походження.

В умовах сьогодення основними глобальними викликами, які мають суттєвий вплив на формування та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни є пандемія COVID-19, війна, глобалізація економіки, світова енергетична криза, політична нестабільність та зміни у технологіях, міграція працездатного населення, демографічна криза, екологічні проблеми та соціальна напруженість.

Політика держави в напрямку забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на сьогоднішній день стала невід'ємною частинкою системи національного регулювання. Питання інституційного забезпечення конкурентоздатності національної економіки є одним із ключових завдань державної політики в сучасних умовах й це насамперед пов'язано з трансформаціями в системі соціальних та економічних відносин, систематичними глобальними викликами щодо модифікації та змін конкуренції, нестабільністю розвитку та зміною економічної бази державного регулювання.

Стратегічні заходи щодо формування та нарощення міжнародної конкурентоспроможності економіки країни можна об'єднати у вісім основних цілей державної конкурентної політики, а саме: міжнародні, інвестиційні, екологічні, промислові, інноваційні, технічні, освітні та наукові.

Оцінку рівня міжнародної конкурентоспроможності країни здійснюють використовуючи методи, які розроблені «Міжнародним інститутом менеджменту і розвитку (IMD) (Лозанна, Швейцарія), Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) в Давосі (Швейцарія) і Гарвардським інститутом стратегічної конкурентоспроможності (США). Основна мета визначення та оцінки ІГК – це визначення рівня придатності економіки країни забезпечити більш високий

рівень продуктивності бізнесу, в результаті чого гарантовано збільшуються темпи економічного зростання та добробуту населення країни.

Нарощення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки країни можливе, за умов інвестування в людський капітал, розвиток і вдосконалення національного виробництва, а також створення стабільної економіки для залучення до тривалого співробітництва іноземних партнерів та інвесторів.

Нарощення інноваційного потенціалу має важливе значення для забезпечення та збільшення міжнародної конкурентоспроможності економіки України. Інтеграція в глобальний інноваційний простір вимагає цілеспрямованої співпраці у національній, діловій та науковій сферах. Саме за рахунок систематичних інвестицій в науку, людський капітал та технології Україна зможе зайняти високе місце у світовій інноваційній системі.

Інституційна база впливає на інвестиційні рішення і організацію виробництва. Важливо зазначити, що землевласники, як і власники корпоративних акцій та навіть інтелектуальної власності не охоче здійснюватимуть інвестиційні вкладення в удосконалення або розвиток власності, якщо їм не буде гарантовано право власників.

Україна володіє значним рівнем наукового та освітнього потенціалу, який є основою конкурентоспроможності науково-інноваційної сфери України.

Інноваційна та інвестиційна діяльність як позитивні складові трансформації соціально-економічної системи державного управління відіграють важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки та формуванні потенціалу для сталого соціально-економічного розвитку як регіону так і держави вцілому.

Актуальні питання та складові процесу інвестиційної активізації є активізація кредитування інновацій на базі впровадження таких форм взаємин, як проектне інноваційно-інвестиційне фінансування, що широко поширене зокрема за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цибульська Е.І. Конкуренентоспроможність національної економіки: дослідження сутності в епоху економіки знань. Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 16, частина 2.2017. С. 146-149. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/16_2_2017ua/34.pdf (дата звернення: 01.08.2024).
2. Соляр В.В. Національна конкурентоспроможність: діалектика концепцій. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути [зб. наук. пр.]: матеріали XI міжн. наук.-практ. інтернет-конференції* (м. Київ, 11.12.2020р.). Київ, 2020. С.245-252. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/21de508a-3604-4f67-adcd-c04b85f0ed2e/content>(дата звернення: 01.08.2024).
3. Волошин А.В. Характеристика конкурентоспроможності та визначення її сутності. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2023. № 4 (68). С. 83-88. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/№4/83.pdf> (дата звернення: 04.08.2024).
4. Sachs J.D., Warner A. Economic Reform and the Process of Global Integration. Brookings Papers on Economic Activity. 1995.№ 1. DOI: https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/1995/01/1995a_bpea_sachs_warner_a_slund_fischer.pdf (дата звернення: 04.08.2024).
5. Stiglitz J.E. Globalization and Its Discontents. London: Penguin Books Ltd, 2017. 472 p.
6. North D.C. Institutions, Institutional Change, and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 152 p.
7. Wolf M. Why Globalization Works. New Haven: Yale University Press, 2018. 398 p.
8. Брич В.Я., Охота В.І. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації: моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 212 с

9. Конкуентоспроможність української економіки / [Кваснюк Б.Є., Кіреєв С.І., Болховітінова О.Ю. та ін.]; за ред. Б. Є. Кваснюка. К. : Ін-т екон. та прогнозув., 2006. 96 с.

10. Карпенко К., Боняр С., Карпенко І. Оцінювання конкурентоспроможності країни за міжнародними рейтингами. *Economic Synergy*, (1;2), 32–59. <https://doi.org/10.53920/ES-2022-1;2-3> (дата звернення: 10.08.2024).

11. Задорожнюк Н.О. Фактори конкурентоспроможності національної економіки. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні*. Матеріали IV Міжн. наук.-практ. Конф-ції 12.03. 2021 року : збірник наукових праць. Вінниця: ВНТУ, 2021.С. 229-230. URL: https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/3564591_Analiz_finansovogo_zabezpecenna_strahovogo_rinku_Ukraini_na_sucasnomu_etap_i/links/619ca65e07be5f31b7acfd28/Analiz-finansovogo-zabezpecenna-strahovogo-rinku-Ukraini-na-sucasnomu-etapi.pdf#page=229 (дата звернення: 10.08.2024).

12. Куцик П.О., Щупаківський Р.В. Концепційні положення методології аналізування конкурентоспроможності національної економіки. Вісник Львівського торговельно-економічного університету / [ред. кол.: Куцик П.О., Семак Б.Б. т а ін.]. Львів. 2023 Вип. 73 С.7-13 URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1383> (дата звернення: 15.08.2024).

13. Решетило В.П., Островський І.А. Глобальні виклики структурної модернізації економіки України. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/23-2018/10.pdf> (дата звернення: 15.08.2024).

14. Марченко Т., Охота В. Сучасні тенденції забезпечення конкурентоспроможності країн в глобальній економіці. Економічний дискурс. 2020. Вип. 4. С. 55 – 63. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-4-6> (дата звернення: 15.08.2024).

15. Лю Лу Глобальні детермінанти конкурентоспроможності українських регіонів. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*.

Економічні науки Випуск 4 (67), 2022. С. 87-91. URL: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/67-13> (дата звернення: 15.08.2024).

16. Гетманець О.П., Коробцова Д.В., Єжелій Ю.О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід). АКАДЕМІЧНІ ВІЗІЇ. 2023. Вип. 20. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8159428> (дата звернення: 20.08.2024).

17. Карнаух А., & Вовк Б. (2024). ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СВІТУ. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін.* 97–108. URL: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.35.12> (дата звернення: 20.08.2024).

18. Шкляр В.В., Атаманчук З.А., Стрілок І.І. Таксономія факторів впливу на конкурентоспроможність країн в умовах глобальних викликів. *Науковий журнал «ECONOMIC SYNERGY»*, випуск 3 (13), 2024. С.63-82. URL: <https://doi.org/10.53920/ES-2024-3-4> (дата звернення: 20.08.2024).

19. Олійник К.Д. Виклики конкурентоспроможності в умовах цифрових трансформацій. *Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, 15.12. 2023 р. / За заг. ред. д.е.н., проф. О.В Булатової. Київ: МДУ, 2023. С. 160-164.* URL: <https://mu.edu.ua/storage/MSU/pages/conferences/2023/> (дата звернення: 21.08.2024).

20. Волоснікова Н., Климова С., Губанова Н., Косич М., Яцина В. Напрями розвитку конкурентоспроможності України в умовах глобалізації. *Фі-нансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2022. Том 4 (45). С. 365 – 373. DOI: 10.55643/fcaptr.4.45.2022.3784. (дата звернення: 21.08.2024).

21. Ясько Ю. І. Інституційне забезпечення конкурентної політики держави. *Інвестиції: практика та досвід.* 2020. № 19-20. С. 74–79. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.19-20.74](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20.74) (дата звернення: 30.08.2024).

22. Липов В.В. Конкурентна стратегія розвитку України в умовах глобалізації. *Економіка України.* 2018. №4. С. 3-17.

23. Федоренко А.Є. Державна політика розвитку інформаційної сфери в Україні. Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету 2019, № 6, Том 2. С. 59-64. DOI: 10.31891/2307-5740-2019-276-6(2)-59-64 (дата звернення: 30.08.2024).

24. Торгово-промислова палата України підтримує «Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» URL: <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/torgovo-promislova-palata-ukrayini-pidtrimuie-strategiiu-ekonomichnoyi-bezpeki-ukrayini-na-period-do-2025-roku> (дата звернення: 01.09.2024).

25. Іляш О. І., Смоляр Л. Г., Дученко М. М., Джадан І. М. Стратегічні пріоритети державної політики стимулювання промислово-технологічного розвитку національної економіки України на засадах маркетингу в цілях забезпечення економічної безпеки. *Проблеми економіки*. 2022. №1. С. 41–50. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-1-41-50> (дата звернення: 01.09.2024).

26. Хворост Т.В. Стан конкурентоспроможності національної економіки України. Економіка та суспільство. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/27.pdf (дата звернення: 04.09.2024).

27. Лактіонова О.А. Навчальний посібник з дисципліни «Інвестування» / О. А. Лактіонова. Донецький національний університет імені Василя Стуса Вінниця. 2019. 256 с.

28. Феєр О.В., Бочко О.Ю. Україна в глобальному рейтингу конкурентоспроможності: порівняльний аналіз. Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія Економіка. Випуск 2(12). 2019 С. 40-44.

29. The World Economic Forum. (2018). The Global Competitiveness Index. The Global Competitiveness Report 2017-2018. Retrieved from URL: https://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/The_Global_Competitiveness_Report2017%E2%80%932018.pdf (дата звернення: 04.09.2024).

30. The World Economic Forum. (2019). The Global Competitiveness Index. The Global Competitiveness Report 2019. Retrieved from URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_CompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 04.09.2024).

31. Solability. The Global Sustainable Competitiveness Index. URL: <https://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index/downloads> (дата звернення: 05.09.2024).

32. Ведення бізнесу в Україні: Незважаючи на кризу, країні вдалося поліпшити своє регуляторне середовище для підприємництва URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2014/10/29/doing-business-ukraine> (дата звернення: 05.09.2024).

33. Doing Business-2020. Завдяки чому Україна піднялася в рейтингу на 64 сходинку. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/10/24/652929/> (дата звернення: 05.09.2024).

34. Рейтинг України у Doing Business продовжує зростати URL: <https://auc.org.ua/novyna/reytyng-ukrayiny-u-doing-business-prodovzhuye-zrostaty> (дата звернення: 06.09.2024).

35. Відповідальна поведінка бізнесу в часи війни в Україні дослідження контексту. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-10/undp-ua-zvit_vidpovidalna_povedinka_biznesu_v_chasy_viyny_v_ukraini_ukr.pdf (дата звернення: 06.09.2024).

36. Кириченко О.С. Інвестиційно-інноваційне забезпечення промисловості України в умовах Четвертої промислової революції: монографія. Київ, 2021. 368 с.

37. Мельниченко С. Г. Аналіз стратегічного менеджменту та його вплив на успішність організацій. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2024. №3. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/19/16> (дата звернення: 06.09.2024).

38. Редько, К.Ю., Гарник, О.А., & Лук'янихін, В.О. (2024). Оцінка впливу інноваційного потенціалу на економічний розвиток: український контекст. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12069688> (дата звернення: 10.09.2024).

39. Наука, технології та інновації. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm (дата звернення: 10.09.2024).

40. Кліменкова В. Кадровий науковий потенціал України: стан та перспективи. *Проблеми, пріоритети та перспективи сталого розвитку в ХХІ столітті*: матеріали XVI міжн. наук.-практ. Конф. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка, 2024. 284 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8086> (дата звернення: 10.09.2024).

41. Глобальний інноваційний індекс. Національний репозитарій академічних текстів. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/globalnyj-innovacijnyj-indeks-2021> (дата звернення: 10.09.2024).

42. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: начальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.

43. Ukraine ranking in the Global Innovation Index 2024 URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine> (дата звернення: 11.09.2024).

44. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2022. 93с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/informatsiyno-analitychni/2022/09/09/Nauk-analitychn.dop.Naukova.ta.nauk-tekh.diyal.v.Ukrayini.2021-09.09.2022.pdf> (дата звернення: 12.09.2024).

45. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2023. 94с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/2023/07/25/Nauk->

[analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf](#) (дата звернення: 12.09.2024).

46. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2024. 108с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/informatsiyno-analitychni/2024/05.08.2024/Naukovo-analitychna.dopovid-Naukova.naukovo-ekhnichna.ta.innovatsiyna.diyalnist.v.Ukrayini.u.2023.rotsi-05.08.2024.pdf> (дата звернення: 12.08.2024).

47. Шкурат М.Є. Глобальна конкурентоспроможність в умовах діджиталізації: аналіз бізнес-стратегій міжнародних компаній URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.4.7> (дата звернення: 15.09.2024).

48. BBVA Research. DiGiX 2022 Update: A Multidimensional Index of Digitization. URL: <https://www.bbvaresearch.com/en/publicaciones/digix-2022-update-a-multidimensional-index-of-digitization/> (дата звернення: 15.09.2024).

49. Слобода А.О., Скоробогатова Н.Є Аналіз впливу цифрової економіки на конкурентні переваги країни. Актуальні проблеми економіки і управління: Зб. наук. праць. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського Вип. 14. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/issue/view/10682> (дата звернення: 18.09.2024).

50. Сахно А.А. Підприємництво у цифровій економіці. *Цифрові трансформації бізнесу: економіка та консалтинг* : матеріали регіон. наук.практ. конф. молодих учених (Харків, 24.11.2021 р.) / за заг. ред. Л. С. Шевченко ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. унт ім. Ярослава Мудрого, каф. екон. теорії. Харків : Право, 2021. С.24-26 URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/biznes_2021.pdf (дата звернення: 18.09.2024).

51. Стукало Н.,Сімахова А. Глобальні тренди розвитку соціальної економіки. *Міжнародна економічна політика*. 2021 №1 (34). С.7-22

52. Черниш, О., Курилюк, Ю., Коломієць, В., Томчук-Пономаренко, Н., & Савчук, А. (2023). Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах воєнного часу: відповідь на сучасні виклики. *Financial and Credit*

Activity Problems of Theory and Practice, 3(50), 282–297.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4079> (дата звернення: 01.11.2024).

53. Чуницька, І., & Богріновцева, Л. (2023). Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*, (49).
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-60> (дата звернення: 01.11.2024).

54. Реалізація значних інвестицій в Україні. Вимоги законодавства, можливості та ризики інвесторів. URL:
https://biz.ligazakon.net/analytics/231791_realzatsya-znachnikh-nvestitsy-v-ukran-vimogi-zakonodavstva-mozhlivost-ta-riziki-nvestorv (дата звернення: 01.11.2024).

55. Правове регулювання та економічні свободи і права : монографія / за ред. проф. Михайла Савчина. Ужгород : Видавництво «РІК-У», 2020. 224 с.
URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34315/10.pdf> (дата звернення: 02.11.2024).

56. Мушеник, І. (2021). Стратегія розвитку і формування інноваційно-інвестиційної системи регіону. *Економіка та суспільство*, (25). URL:
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-29> (дата звернення: 02.11.2024).

57. The Making of the Indian National Innovation Systems: Lessons on the specific characteristics of the domestic and the external co-evolutions of technologies, institutions and incentives - Scientific Figure on ResearchGate. Available from. URL: https://www.researchgate.net/figure/Major-Elements-of-National-Innovation-System_fig1_267196917 (дата звернення: 03.11.2024).

58. Туболец І.І. Інноваційна діяльність як важливий фактор підвищення конкурентоспроможності країни. *Економіка і суспільство*. Мукачівський державний університет. Випуск №14/2018. С. 550-553

59. Інноваційний потенціал суб'єктів господарювання харчової промисловості України: монографія / В.Круглякова, З.Юринець. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2019. 132 с.

ДОДАТКИ